

रसना ग्रेट गेम्सची ऑफर

फुकट!

रसनाच्या प्रत्येक स्टीकर भरवलेल्या पैकाबरोबर एक रोमॅसक गेम

मुलांनो! तुमच्या आवडत्या रसनाचे आवडते ११ स्वाद आता आवाचीनव सज्जेदार बनले आहेत. प्रत्येक रसना स्टीकर ब्रिंक सॅन्स-ट्रेट गेम्सचा एक 'ग्रेट गेम' खाती फुकट मिळते. शिवराय रसना स्टीकर, रसना स्पेलो, रसना क्रेम व रसना मधुन-जीनी ह्या चार रोमांचक गेम्समधून तुमच्या आवडीचा तुम्ही घेऊ शकता.

मुलांनो आता रसना प्या, खेळा आणि मजा करा.

"आय लव्ह यू रसना" म्हणण्याला

आजची एक काव्य मिळवून, 'शे' की नाही!

ही ऑफर मुलांसाठीच आहे. मुलांसाठीच ही ऑफर मिळवणे किती सोपे आहे.

विश्व समाचार

आपला शेजारी पंतप्रधान

आपला शेजारी आहे, 'बांगला देश.' ह्या देशाची पहिली महिला पंतप्रधान होनी 'बेगम खलिदा जिया.' १९९१ ते १९९६ पर्यंत ह्या देशाचा भार हांभाळला. केसूचारीमंडवे देशात आलेल्या निवडणुकांमध्ये जिंकून त्या परत पंतप्रधान झाल्या. पण अखेरीस ह्या निवडणुकांचा बहिष्कार केला. त्यांनी पंतप्रधान पदाचा राजीनामा द्यावा म्हणून देशभर चळवळ करण्यात आली. शेवटी बेगम खलिदा जिंदा नी राजीनामा दिला. १२ जूनला फक्त शिवलुगुका झाल्या. शेख हसीना या नेतृत्वाखाली संयुक्त सरकार बनवण्यात आले. शेख हसीना बाजे ह्या बांगला देशाच्या पहिली महिला पंतप्रधान झाल्या.

बांगला देशाचे 'राष्ट्रपिता' म्हणून प्रसिद्ध असलेल्या प्रख्यात शेख मुजिबुर रहमान यांची ही सर्वात मोठी मुलगी आहे. मुजिबुर रहमान अवामीलीग पक्षाचे नेतृत्व करीत होते. त्यांनी पूर्ण पाकिस्तानला स्वातंत्र्य मिळावे म्हणून युद्ध केले. पाकिस्तान विरुद्ध बळबळांनी तीव्र स्वरूप धारण केले, तेव्हा हजारो लोक शरणागती होऊन आपल्या देशात येऊ लागले. त्यांना त्यांच्या देशात पाठवण्यासाठी पाकिस्तानला पाकिस्तानच्या राज्यकारभारात मज्जा घालावे लागले. त्यामुळे १९७१ मध्ये भारत आणि पाकिस्तान ह्यांमध्ये युद्ध झाले. त्यानंतर पूर्व पाकिस्तान स्वतंत्र देश झाला - ज्याचे नाव आहे, बांगला देश.

१९७२ मध्ये मुजिबुर रहमान बांगला देशाचे अध्यक्ष झाले. १९ नोव्हेंबर, १९७५ ला बांगला देशाची राजधानी ढाका येथे मुजिबुर रहमान यांची परिवारासहित हत्या करण्यात आली. त्यावेळी त्यांची मोठी मुलगी शेख

हसीना जर्मनीला बसल्यामुळे वाचली.

१९७७ मध्ये जनरल शिया रहमान अध्यक्ष झाले. १९८१ मध्ये त्यांचे पण हत्या करण्यात आली. त्यानंतर जेफरनेट वापरत हुसेन मुहम्मद इश्राफ अख्तर झाले आणि त्यांनी सैनिकी राजवट घोषित केली. १९८६ मध्ये ही सैनिकी राजवट हटवून निवडणुका घेण्यात आल्या. इश्राफच्या 'जातीय पक्षाला' विजय मिळाला. परंतु ह्या विजयावर मतभेद झाले. तरीमुद्धा ते १९९१ पर्यंत ससेवर होते. १९९१ मध्ये पंत प्रिवडगुका घेण्यात आल्या त्यात शिया उर रहमानच्या विजया पत्नी बेगम खलिदा शिया यांच्या नेतृत्वाखाली 'बांगला देश नॅशनॅलिस्ट पार्टी' ह्या पक्षाचे अधिकार हातात घेतले. लासलुचपतीच्या आरोपावरून जनरल इश्राफ ह्यांना कैद करण्यात आले.

मुजिबुर रहमान ह्यांची मोठी मुलगी शेख हसीना १९८१ मध्ये स्वदेशी परतली. त्यांनी नंतर 'आवामी लीग' ह्या पक्षाचे नेतृत्व केले. बांगला देशातल्या संसदेत त्यावेळी 'आवामीलीग' ही विरोधी पक्ष होती.

१२ जून मध्ये ज्या निवडणुका झाल्या त्यात 'आवामी लीग' ह्या पक्षाला सगळ्यात अस्त म्हणजे १४६ जागा मिळाल्या. 'बांगला देश नॅशनॅलिस्ट' पक्षाला ११६ जागा मिळाल्या. 'जातीय पार्टी' ह्या पक्षाला ३० जागा मिळाल्या. संसदेत एकूण २०० जागा आहेत. 'आवामी लीग' पक्षाला सरकार बनवण्यासाठी बहुमत न मिळाल्यामुळे इतर पक्षांच्या पाठिंब्याने संयुक्त सरकार बनवण्यात आले. जनरल इश्राफ ह्यांनी कैदतून नविल सरकारला पाठिंबा घोषित केला. शेख हसीना ह्यांनी २५ सप्टेंबरला स्वतःच्या संनिमंडळात सामील केले आहे. द्वितीय महिला पंतप्रधानपदाची नवाबदारी हातात घेत त्या म्हणाल्या, "जरी हे संयुक्त सरकार अजून तरी देशाच्या मुख्य समस्यांवर उपाय शोधण्याचा प्रयत्न केला जाईल आणि त्यासाठी सरकारच्या सूचनांचे स्वागत करण्यात येईल."

शहरी पती आणि गावंढळ पत्नी

कमलाकरचे आई-वडिल त्याच्या लग्नपूर्वीच वारले. त्यानंतर त्याचा सांभाळ त्याच्या आजोने केला. मग त्याने उच्च शिक्षण घेतले आणि शहरात राहून नोकरी करू लागला. पण त्याच्याबरोबर त्याची आजी शहरात बसली नाही. सगळे आर्थिक गावातच गेल्यामुळे तिला ते गाव सोडावेसे वाटत नव्हते. त्याच गावात त्याची मोठी बहिण पण राहात असे अधून-मधून येऊन ती आजोची चौकशी करायची.

एके दिवशी कमलाकरला समजले कि त्याच्या आजोची तब्येत एकदम बिघडली आणि ती खूप थोड्या दिवसांची पाहुणी आहे. कमलाकर ताबडतोब गाची घेला. तो आला आहे असे समताच आजोने डोळे उघडले आणि म्हणाली, "तुझे लग्न बघितल्याशिवाय मला मरायचे नाही. गेल्या दोन वर्षांपासून मी तुझ्या मागे लागले आहे कि तू लग्न कर. पण

प्रत्येक वेळेस तू टाळतोस. तू माझी दृष्ट्या पूर्ण नाही केली." खरं खरं आजो म्हणाली. खरंतर कमलाकरला गावातल्या मुलीशी लग्न करायचे नव्हते. त्याला सुंदर नाजूक पण हुशार मुलगी हवी होती, आणि त्याचा विश्वास होता कि अशी मुलगी फक्त शहरातच असेल.

"आजो, तुझी तब्येत तरी बरी होऊ दे. मी ह्या थावण महिन्यातच लग्न करून टाकेन." कमलाकर आजोचे पाय दाबत म्हणाला, "आता माझी तब्येत कसली बरी होतेच? देवाचे बोलावणे आले आहे. पुढे लग्न बघितले म्हणजे समाधानाने डोळे मिटेल. उद्याचा मुहूर्त चांगला आहे. तू कस्तुरीशी लग्न कर. ती चांगली मुलगी आहे."

कस्तुरी शेजारच्याची एकुलती एक मुलगी आहे. आजो घरात एकटीच असल्यामुळे बऱ्याचवेळी ती आजोला हवं नको ते

बघायची.

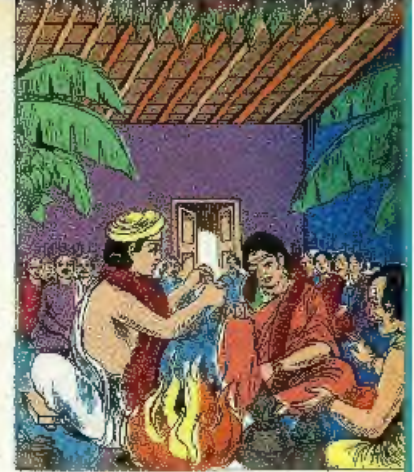
कमलाकरला आजोचा हा प्रस्ताव अजिबात आवडला नाही. तो काही बोलणार इतक्यात आजोने त्याचा हात पकडला आणि म्हणाली, "कस्तुरी सगळ्या दृष्टिने तुला योग्य आहे. पैचांनी सांगितलंय कि आजो आता चार-पाच दिवसांपेक्षा जास्त नाही जगणार. आजोने आपल्यासाठी काय कमी खर्चा खाल्लात? तिची एक इच्छा पूर्ण करणे काय तुझे कर्तव्य नाही? ह्या अंतिम क्षणी तिचे मन दुखवणे तुला चांगले वाटेल का? तिच्या इच्छेसाठी लग्न कर. ह्या तुझा धर्म आहे."

कमलाकर अगदी इच्छेविरुद्ध नाइलाजाने लग्न तयार झाला. आजोच्या म्हणण्यानुसार अगदी दुसऱ्याच दिवशी लग्न झाले.

आणि हे लग्न बघितल्यानंतर आजोच्या तब्येतीत आश्चर्यकारक सुधारणा झाल्या. तिला बघून कोणालाही वाटते नसते काल ही जीवन-मृत्यूच्या सीमेवर उभी होती.

एक आठवड्यानंतर कस्तुरीला घेऊन कमलाकर शहराकडे निघाला. निघताना आजो त्याला म्हणाली, "याच महिन्यात नर्पाद पुल्पोत्तम श्रीरामाचे दर्शन करून या. मी श्रीरामचंद्राकडे नवस बोलते होते. विसर नकोस. माझा हा नवस अवश्य फेडून टाक."

बसमध्ये बसून ते जेव्हा शहराकडे निघाले तेव्हा कमलाकर कस्तुरीला समजावून सांगत म्हणाला, "तू तर खेडवळ मुलगी आहेस. शहरातील दुकानं, मोठमोठे रस्ते इमारती आल्या कि डोळे फावून फाडून बघू नकोस. तिकडे जोरजोरात बोलू नकोस. हसताना

उगीच सगळे दात दाखवून हसत जाऊ नकोस. तिकडे वागताना तुझ्या खेडवळण्याच्या सवयी विसरून जा." कस्तुरीला शहरातील राहणीमान आवडू लागले. पण नवऱ्याचे सतत असे म्हणणे कि तू खेडवळ आहेस तुला शहरातील जीवन काय माहित हे मनात खटकू लागले. मनातल्या मनात ती दुःखी होत असे. "हे काय एवढी घट्ट नेणी कशाना बांधलीस? अंबाबाई सारखं एवढं मोठं कुंकू काय लावलास? एखाद्या आजोबाईसारखी अशी माडी का बांधलीस? नवी नवरी आहेस. राब रंग उभारून वागत जा." कमलाकर कधी कधी नाराजी व्यक्त करीत असे. तीस एक दिवसांमध्येच कस्तुरी शहरी स्त्रियांप्रमाणे राहण्या सवण्यामध्ये तरबेज झाली. त्यांना शहरात रहायला येऊन एक महिना पूर्ण होत

तुला

श्रीरामा

मार्च २०१२ २१

आला आणि तेव्हाच कस्तुरीने आजोने बोललेल्या नवसाची कमलाकरला आठवण करून दिली. कमलाकर म्हणाला आताच तर आजोचो तब्येत बरी नसल्यामुळे आणि लग्नासाठी म्हणून दहा दिवस रजा घेतली. माझ्या साहेबांचे नाव आहे उग्रनरसिंह, आणि नावाप्रमाणेच त्यांचा स्वभावसुद्धा उग्र आहे. त्यांनी स्पष्ट सांगितले आहे कि माता एक दिवसाची पण रजा मिळणार नाही.”

कस्तुरी क्षण भर विचार करून म्हणाली, “तुमच्या साहेबांचे नाव उग्रनरसिंह आहे म्हणजे त्यांचे कुलदेवता नक्षीच नरसिंह स्वामी असतील. त्यांना खोटेच सांगून बघा की तुमचा नवस त्याच स्वामीकडे आहे.” कस्तुरीच्या ह्या सल्ल्याने आश्चर्य घडले, कमलाकरला लगेचच मिळाली.

दुसऱ्या दिवशी सकाळीच पती-पत्नी गाडीत बसून रामापुरला आपला निघाले. रस्त्यात कमलाकरने दोन लोकांच्या बांगड्या काढून कस्तुरीच्या हातात दिल्या आणि म्हणाला “ह्या बांगड्या माझ्या आज्याच्या आहेत. तिने सांगितले आहे कि, रामापुरला सोन्याच्या दुकानात अगदी नवीन नवीन घडणीच्या बांगड्या मिळतात. ह्या जुन्या बांगड्या देऊन मला नविन बांगड्या घेऊन ये; आता तू ह्या बांगड्या घेऊन ये.” रामापुरला पोहोचताच दुपार झाली होती. गावात गेल्याबरोबर धर्मशाळा होती. पती-पत्नी गाडीतून उतरले. धर्मशाळेत गेल्याबरोबर तेथील अधिकाऱ्याने सांगितले कि एकही खोली रिकामी नाही. कमलाकर निराश झाला. पण कस्तुरीने मोठ्या आत्मविश्वासाने त्या अधिकाऱ्याला सांगितले, “रामशाही जेव्हा जेव्हा आमच्या घरी येतात तेव्हा सांगायचे कि रामापुरला आल्यावर आमच्याच धर्मशाळेत रहा.”

रामशाहीचे नाव ऐकताच अधिकाऱ्याने बाबलून गेला आणि म्हणाला, “अरे, मी विसरून गेलो. मघाशीच एक खोली रिकामी झाली आहे.” असे म्हणत त्याने तानडतीन एक खोली त्यांना दाखवून दिली.

कमलाकरने कस्तुरीला विचारले, “हे रामशाही कोण आहेत?” “ही धर्मशाळा मागच्या वर्षीच त्यांनी आपल्या वडिलांच्या स्मरणार्थ बांधली” कस्तुरी म्हणाली.

“तू त्यांना कधी ओळखतेस?” कमलाकरला आश्चर्य वाटले. “आत येण्याच्या आधी बाहेर साकलेली पाटी

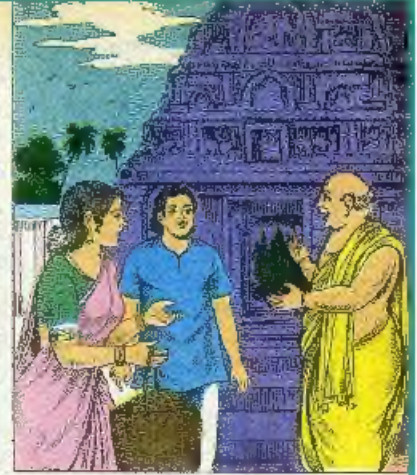
पावली. कस्तुरी हसत हसत म्हणाली.

कमलाकर तिच्या दुशारीवर थक झाला. लवकर लवकर आंखोळ कोर उघडून ते मंदिरात पोहोचले. तेव्हाच पुजारी मंदिराचे दरवाजे बंद करीत होता. त्यांना बघत तो म्हणाला, “देवाचे दर्शन आता संध्याकाळीच होऊ शकेल.”

कमलाकर निराश झाला तो पत्नीला म्हणाला, “मला तर एकच दिवसाची सुट्टी मिळाली आहे. आता काय करायचे?” “आता आपण काय करू शकतो? देवाचे दर्शन तर आपल्या नशिबी नाही. बाजीने दिलेले दान आतल्या ताटात ठेवण्या ऐवजी बाहेरच्या हुंडीतच टाकून देऊ.” कस्तुरी मुद्दम थोड्या मोठ्या आवाजात म्हणाली, म्हणजे पुजारीलासुद्धा ऐकू आले. कस्तुरीला माहित होते कि हुंडीत टाकलेले दान मंदिराचे असते आणि गांधाऱ्यातील ताटात टाकलेले दान पुजाऱ्याचे असते.

दान-दक्षिणा हे शब्द कानावर पडताच पुजाऱ्याने ताबडतोब मंदिराचे दरवाजे उघडले आणि त्यांना म्हणाला, “मला वाटते तुम्ही खूप लांकून आला आहात. जेव्हा दर्शन करून घ्या.” त्या दोघांनी देवाचे दर्शन केले आणि कस्तुरीने बाजीने दिलेली छोटी पिशवी पुजाऱ्याच्या ताटात ठेवली. सगळे दोघे बाहेर पडले.

“तुझ्यामुळे देवाचे मनापासून दर्शन घडले. आजोचा नवस पण फेडला. अरे हो, पण त्या आजोने दिलेल्या छोट्या पिशवीत काय होते?” कमलाकर ने विचारले. “तिच्याच्या वाटी, पण काहीही असले तरी वेळेवर आपल्या कामी

आल्या.” कस्तुरी हसत म्हणाली.

दोघे मोठ्या गल्लीत आले. सराफाची दोन मोठी दुकाने दाखवत कमलाकर म्हणाला, “तू आताच धर्मशाळेत जा आणि सोन्याच्या बांगड्या घेऊन ये. तोपर्यंत मी दुकानात आजून बघतो कि कोणत्या नविन प्रकारच्या बांगड्या आहेत?”

कस्तुरी धर्मशाळेत परत आली आणि जेव्हा पेटीमधून बांगड्या बाहेर काढत होती तेव्हा तिथे एक तरुण मुलगा आला आणि म्हणाला, “मी सराफाच्या दुकानातच काम करतो. साहेबांनी तुमच्याकडून लवकर बांगड्या घेऊन येण्यास सांगितले आहे.” कस्तुरीला लगेच संशय आला. मनातील संशय चेहऱ्यावर अजिबात दिसून देता तिने त्याला विचारले, “बांगड्याबरोबर चंद्रहार पण

आणायला सांगितला का? मना वाटते चंद्रहार पण त्यांना बदलून हवाय, जरा त्यांना विचारून घेता का?" थोड्याच वेळात तो तरुण मुलगा परत आला आणि म्हणाला, "हे साहेबांनी चंद्रहार बुद्धा आणायला सांगितला." कस्तुरी एकदम ओरळली, "अं, चोरट्या, यांच पोलिसांना बोलावलय, आण येऊन तुला हातकड्या घालतील म्हणजे सफजेत." चोर लगेच आल्या पावली परत पळून गेला. कस्तुरीला माहित होते की त्याने आपल्या पतीचे बोलणे ऐकले असावे. कमलाकरला जेव्हा कस्तुरीने ही हकिगत ऐकवली तेव्हा कमलाकरने कस्तुरीची खूप स्तुति केली.

अशाप्रकारे खरळी कामे सफलतेने उरकल्यावर जेव्हा ते थरी पोहोचले तेव्हा मध्यरात झाली होती. थरी येऊन बघतात तर घराला कुलूप नाही बघून त्यांना आश्चर्य नाटले, आत कुणाचा तरी चालण्या-किरण्याचा आवाज येत होता.

कमलाकर चोर-चोर म्हणून जोरजोरात ओरडणार इतक्यात कस्तुरीने झुगेने असं करून कोर म्हणून सांगितले आणि दरवाजा ठोठावत

म्हणाली, "मातक आमही वाटसरू आहोव, खूप रात्र झाली आहे, आम्हाला रामापूर्ला जायचे आहे, अंगावर किमती दागिने आहेत आणि पिशवीत पण खूप नडववाहिर आहे. त्यामुळे बंधारात जाणे धोक्याचे आहे. तुमच्या घरी राहू द्याल तर खूप कृपा होईल. सकाळीच निघून जाऊ."

तगेच अस्वास्थ्यस्त्र शिबुरलेले केस असलेल्या, टोकदार मिशीवाल्या एका इसमाने खिडकीतून वाकून बघितले. मग दार उघडले. कस्तुरीने आपली पेटो त्याच्या हातात दिली आणि म्हणाली, "हात नवरीचे कपडे आणि दागिने आहेत, जपून कपाटात ठेवा, सकाळी जाताना घेऊन जाऊ. मान हलवत तो इसम दुसऱ्या वाजूच्या खोलीत गेला. कस्तुरीने तावडतोब दार बंद करून बाहेरून कडी लाकली आणि मतीला म्हणाली, "तावडतोब पोलिसांना बोलवा." पत्नीच्या बुद्धिमत्तेवर खूप होत कमलाकर म्हणाला, "इतके दिवस तुला मूर्ख, गावंढळ समजून तुझी चेष्टा मी केली. खरं तर तुझ्या हुशारी पुढे शहरी मुलीसुद्धा फिकक्या पडतील. मला माफ कर." आणि तो पोलीस स्टेशनकडे गेला.

प्रिय स्थळ

गोकर्ण हे मोठ्या यात्रास्थळांपैकी एक आहे. इथे शंकराचे खूप मोठे देऊळ आहे. एक सुंदर बगिचा आहे. एक मोठे नाट्यमंदिर आहे, ह्या गावात एक मोठे ग्रंथालयसुद्धा आहे. तेथील ग्रंथ अपूर्व आहेत.

अशा ह्या प्रसिद्ध यात्रास्थळाकाला भेट द्यायला यादव आला, त्याचे मोठे काका, तात्या ह्या गावात रहात होते. त्या त्यांचा चार मुलं होते. चंडू, सोमू, गोपी आणि विश्वंभर. थोडा मुलगा चंडू हा यादवच्याच वयाचा होता. चारही भाऊ यादव आल्यामुळे खूप आनंदित झाले. यादवला ते सगळीकडे फिरायला घेऊन गेले.

"तुमचे गव्व खूपच छान आहे. चार दिवस रहाण्यासाठी आतो पण आता चाळीस दिवस रहावे असे वाटते." गावाची भरपूर तारीफ करीत यादव म्हणाला.

आपल्या गावाची प्रशंसा ऐकून चारही भाऊ खूश झाले. पण त्यांनी परत परत यादवला विचारले कि सबळ्यात जडस्त त्याला काय आवडते? मग यादव त्यांना म्हणाला, "जे स्थळ मला आवडते तिथे मला जास्त वेळ रहायला आवडते. पण कधीकधी मीच संघर्षात पडतो आणि मलाच कळत नाही की कुठले स्थळ जास्त चांगले आहे? आता असा कर या, आमी तुम्ही चौपेचण एकेका स्थळी जाऊन रहा. जिथे तुम्हाला जास्तवेळ रहावेसे वाटेल ते तुमचे प्रिय स्थळ समजू या. आणि तुम्हाला सगळ्यात जास्त कुठले स्थळ आवडते हे समजल्यावरच मी माझी आवड सांगेन."

यादवचा हा प्रस्ताव चारही भावांना पटला, चौथेही चार-चार दिवस चारही स्थळांना भेट देऊन, राहून आले. मग एक गोट त्यांच्या लक्षात आलीत. दुसऱ्या

स्थळात पण आकर्षक आहे. त्यांना वाटत होते कि जे स्थळ आपल्याला आयडल नाही तिथे आपल्याला रहावं लागेल, पण त्यांना जी स्थळ अजबत मज्जती तिथेसुद्धा रहायला त्यांना आयडल.

जेव्हा चौघेही भाऊ परत आले तेव्हा यादव त्यांना म्हणाला, "बघा, तुम्ही उगीच स्वतःचा नैसमज करून घेतला होता, प्रत्येक जागेची स्वतःची अशी एक खूबी असते. मला सुद्धा मनापासून प्रत्येक स्थळ आवडले."

यादवचे म्हणणे त्रार भावांपैकी एकालाही पडले नाही. त्यांनी स्वहस्ते सांगितले "असं काहीतरी सांगून तुमची सुटका होणार नाही. तुम्ही सुद्धा आमच्यासारखं चारही स्थळी जाऊन चार-चार दिवस राहून या, जिथे तुम्ही जास्त दिवस राहाल ते तुमचे आवडते स्थळ."

"आपरे, अजूनही तुमच्या लक्षात येत नाही? ह्या गावात आपल्या सगळ्यांच्या आवडीचे एकच स्थळ आहे. अजूनही माझी पत्नीशा वेणार का?" यादव ने विचारले, चार भावांपैकी, चंदू ने संदिरात, सोमूने

उद्यानवन ह्या बगिच्यात, गोपीने नृत्य-मंदिरात तर विश्रवंभरने थेंबलदात आपल्या वास्तूत जास्त वेळ घालवला होता. त्यामुळे त्यांना यादवने म्हणणे तय्येना, ते एकदमच म्हणाले, "तुमचं म्हणणं आमच्या वाडी लक्षात येत."

यादव हसत-हसत म्हणाला, "तुम्हाला काय वाटतं, ही विशेषता फक्त गोकर्ण मध्येच आहे? इंदूरस्थ, उज्जयिनी, तक्षशिला, विजयनगर, श्रीरंगपट्टण ह्यासारख्या पुष्कळ ठिकाणी आहेत, प्रत्येक ठिकाणी ह्याच्यापेक्षा जास्त विशेषता आहेत. तरीसुद्धा मी ह्या गावात का आलो? कारण मला तुमच्या सगळ्यांबरोबर प्रेमाने काही दिवस घालवायचे होते. इथले सगळ्यात आवडीचे माझे प्रिय स्थळ म्हणजे तुमचं घर! कुठेही गेलो तरी आपल्याला परत घरीच यावे लागते. तुम्ही पण ह्या गावात कुठेही गेलात तरी घरीच रहाणार. म्हणून तुमचं, माझं प्रिय स्थल एकच आहे सर की नाही?" जाता मात्र चारही भावांना इतलं आभि त्यांनी होकारार्थी मान. हलकवी. त्यांना खूप आनंद झाला होता.

१४

(रूपधरचा मुलगा धीरमती वडिलंच्या शोधार्थ पयसक्या गेल. त्यांना मास्थ्यासाठी धड्यंय आधीजित केले होते. ते समुद्राला त्याची वाट बघत होते पण त्यांच्यापासून आपला बंधूय मळत तो हुकूम्या राखण दाराकडे गेला, तिथे वडिलांची आणि मुलाची घेत झाली. प्रग शोधानी मिळून शत्रुचा नाव कडच्यासली शोधना बासली.) -तुलंतर

धीरमती सकाळीच नगरात जाण्यास घेईल."

निघाला. जात-जाला त्याने राखणबाराला म्हटले, "काका मला लवकर घरी जायचे आहे. जोपर्यंत घना बघत नाही तोपर्यंत आईला चैन पडणार नाही. हा जो तुमचा म्हातारा अतिथि आहे तो एका जागी शांत बसणारा नाही. इथे त्याच्याच्याने बसून रहाणे होणार नाही, त्यामुळे त्याला नगरात सोडून या. बालून-फिटून भूक लागली तर तिथेच कसेतरी पोट भरून धीरमतीला म्हणाला.

"हो तुम्ही जबरबस्ती केली तरी मी इथे रहाणार नाही. माझ्यासारख्या भिक्षुकाला सगळी घरे आपलीच असतात. तू जा. उन्हा वर खाखावर मी ह्याच्यासोबत नगरात पोहचेल नाहीतरी माझ्या ह्या फाटक्या कपड्यामुळे आला ही थंडी मला सहन होणार नाही. उन्हे वर आल्यावरच मी निघेन." रूपधर लागली तर तिथेच कसेतरी पोट भरून धीरमतीला म्हणाला.

मीक पथील पराग कथा

धीरमती भराभर चाहत आपल्या घरी जाऊ लागला, रस्त्यात तो हात विचार करीत होता कि मी आणि माझे वडिल त्या शत्रूचा सामना कसा करू शकतो? हे शक्य आहे का? माझ्यात त्यांना हरवण्याइतकी शक्ती नाही, पण वडिलांचे सहाय्य असल्यावर मी का भावूक होईन? त्यांच्या श्रुतेपुढे हे दुरात्म्यां थोडीच टिकणार आहेत. असा विचार करत तो मनातील शंका दूर करण्याचा प्रयत्न करीत होता. घरी पोहोचल्यावर तो आपला लहान भावाला एका खांब्याशी ठेवला आणि आत गेला. घरातील दासन्दाही त्याला बघून वृथा झाले.

तेवढ्यात पद्मसुखी खाली उतरून आली आणि आपल्या मुलाला तिने मोठ्या प्रेमाने

आगमन दिले. तिने म्हटले, “आजपास जेदा तु मला वाटले भरत मूला भेटू शकेन कि नाही? आपल्या वडिलांच्या शोधार्थ मला न संशयता तू पैयासला बेलाम त्यांचा काही ठावठिकाणा लागला? काय वास्तवी आणलीस?” “आई मी कसा वाचलो ते माझे मलाच माहित, पण माता आपल्याला हातावर हात ठेवून बसायचे नाही, तु लवकर आंधोळ उरकून घे आणि देवाकडे प्रार्थना कर, आम्ही बदला घेण्यात तयार होतो, तोपर्यंत नगरात मी एकदा जाऊन येतो. ह्ये आणखी एक गोष्ट सांगायला मी निसरून गेलो. पैयासलून माझ्याबरोबर एक अतिथी आला आहे त्याला पण घेऊन येईल.” ती अतिथी एक विद्वान होता. धीरमती जेव्हा बंदरातून निघाला तेव्हा त्याने स्वतःला बरोबर घेऊन जलप्याची धीरमतींना विनवणी केली. धीरमती मध्येच उतरला आणि राखणदाराकडे गेला. विद्वान इतर नाविकाबरोबर दुसऱ्या रस्त्याने नगरात गेला.

पुत्राच्या म्हणण्यानुसार पद्मसुखीने आंधोळ केली, बांगणे वज्र घातले आणि अस्त्रभावांने देवाकडे प्रार्थना केली कि शत्रूचा नाश निर्विघ्नपणे व्हावा.

धीरमती बाहेर आला आपला लहान भावाला घेतला आणि आपल्या दोन पाठीवर कुत्र्यांना घेऊन नगरात बाणघास निघाला. त्यावेळी त्याच्या घरी आरामाल रहाणाऱ्या शत्रूंनी त्याचे कुशल संकल विचारले असे काही त्याच्या परत येण्याने ते खूप खुश

होते. पण त्यांच्या मनात त्यावेळी द्वेष आणि मत्सराची भावना वाटून येत होती. धीरमतीने आपला शत्रू भाव किंचितसुद्धा प्रगट होऊ दिला नाही. त्यांच्याशी कोवून झाल्यावर तो वडिलांच्या मित्रांच्या बैठकीत गेला. त्यांच्या प्रश्नांना उत्तरे देऊ लागला. उत्तरे देताना तो खूप सावध होता. आपल्या वडिलांजवळ काही माहिती आहे ह्याचा त्याने बजिवात पत्ता लावू दिला नाही.

थोड्याच वेळात त्या विद्वान अतिथीला घेऊन नाविक तेथे आला. त्याने धीरमतीला म्हटले, “तुला प्रतापनी दिवेल्या भेटवस्तू माझ्याजवळच आहेत, तू तुझ्या दासींना पाठवून घेऊन जा.”

“माहित नाही माझ्या घरात बसलेले हे वृष्ट माझा कधी अंत करतील. अशा परिस्थितीत ह्या भेटवस्तू माझ्या घरी ठेवणे योग्य नाही. ह्या भेटवस्तू त्या दुष्टांच्या हाती लागण्यापेक्षा इथेच राहू देत. जेव्हा त्या दुष्टांची पिडा टाळेल तेव्हा तुम्हीच माझ्या घरी आणून द्या.”

मग ती अतिथीला घेऊन घरी गेला. घरात गालच अशरले होते. दासींनी अतिथीने स्वागत करून स्नान वस्त्रेची व्यवस्था केली. मग ती आणि धीरमती जेवामला बसले. जोपर्यंत ते जेवत होते तोपर्यंत त्यांच्यानसमोरच्या बासनाजवर बसून पद्मसुखी दकळीने तलम मूत काढू लागली.

जेवण झाल्यानंतर तिने मुलाला विचारले, “जेदा, ते दुष्ट लोक परतायच्या

आत तु मला सांग तुझ्या वडिलांची तु काय खबर आणली आहेस?”

“मगळे सांगतो आई, पैयासला जाऊन मी नवघोतला भेटलो. त्यांनी आणि त्यांच्या मुलांनी मला बांगल्या पद्धतीने बागवले. पण त्यांना बाबांबद्दल काही माहित नाही, म्हणून त्यांच्या एका मुलाला घेऊन मी प्रतापला भेटायला गेलो. माझी सर्व हकीमत ऐकून त्यांनी सांगितले कि तुझे वडिल नक्कल भरत येतील आणि शत्रूचा नाश करतील. ते ह्या दुष्टांवर खूप सत्कार किस्म होजे, प्रतापनी अगिनिजे कि समुद्रात सतत फिरत असणाऱ्या एका वृद्धाने त्यांना म्हटले कि त्याने माझ्या बाबांना एका वेळावर बघितले आहे. मग मी घरी परतलो. ह्याशिवाय बाकी काही

माहिती मिळाली नाही."

हा समाचार ऐकताना त्या वृद्धाने पयमुचीला म्हटले, "देवी, सल्ला काय आहे ते ऐक! तुझे पती ह्या शहरात आलेले आहेत. तुझ्या घरात जाऊ असलेल्या आपाचाराविषयी त्याला पूर्ण कल्पना आहे. माझा अंतरात्मा म्हणतोय कि ह्या दुष्टाचा सर्वनाश होऊन त्याच्या हाडून होणार आहे." अशी भविष्यवाणी त्याने वर्तवली.

"गडोदम, आपले म्हणणे सरे व्हावे. जर असेच झाले तर तुम्ही मागाल तो पुरस्कार तुम्हाला मिळेल." पयमुची म्हणाली.

तिघेही जण अराजक अत गप्पा मारण्यात भंग होते तर बाहेर व्यायाम करण्यात ते दुष्ट व्यस्त होते. काहीजण जड वस्तू लांब फेकत होते, काही भाव्यांनी जिशागा लावत होते. तेवढ्यात

त्यांचा एक नोकर आला आणि म्हणाला, "दुपार झाली. सेठ वंश करा आणि आत जेवायला चला." सगळेजण आत आले. आपापल्या आसनावर बसले. त्याच दिवशी कापलेल्या बकरीच्या जेवणावर तोच मास लागले. इकडे राखणदाराने रूपधरला म्हटले, "म्हज्या यत्नानांनी तुला नगरात घेऊन जाण्यास सांगितले आहे. चला निघू या. उशिर पण झालाय."

निघायच्या आधी रूपधरने आपल्या हातात एक मोठी काडी घेतली आणि आपली झोळी खांद्यावर अडकवली. पुढे राखणदार होता आणि त्याच्यामागे रूपधर एखाद्या गरिब, म्हाताऱ्या बुजळ्या भिकाऱ्यासारखा लटपटत जाऊ लागला. ते दोघे प्रताप जवळ पोहोचले. तेव्हा तिघे शेळ्या-मेंढयांना हाकलत काही नावाच्या एक माणूस आला. रूपधरला

बघून त्याने विचारले, "हा भिकारी कोण आहे? जर ए हुकरीच्या राखणदारा तुला हा विनंत भुक्क्या कुठे मिळाला? हे भिकारी तर काही कामाचे नसतात. सतत भीक मागून लोकांना त्रास देत असतात. ह्या वरिद्रिला रूपधरच्या घरी घेऊन गेलास तर तेथील मोठे लोक ह्याचा निकालच लावतील. चस सरक निकम्मा." असे म्हणत त्याने रूपधरला लाप मारली.

रूपधरला धर्षकर राग आला. त्याला वाटले हावातल्या काठीने ह्याचे डोळे फोडणें किंवा बेदम मारणे, पण अजून वेळ बसली नाही ह्या विचार करून तो गप्प बसला.

हुकरीच्या राखणदाराने कडवट स्वरात त्या माणसाना म्हटले, "तुम्ही ही हिमंत. मातकासा येऊ दे बग तुला बघवो." "सूर्यच आहेस. तुझा मालक आता घोडाच घरात येणार आहे. देवता जर घोरमतीला पण बोलावून घेतील तर करच होईल. ताहीतर त्या लोकांकडून त्याचा भुत्सू निश्चित आहे. "जसे म्हणत शेळ्या-मेंढयांना घराकडे हाकलत तो निघून गेला. ह्या शेळ्या-मेंढ्या रूपधरच्या घरी डाग मांडून बसणाऱ्या दुष्ट लोकांसाठीच होत्या.

रूपधर आणि राखणदार बराचवेळ पोहोचले. आपले घर बघून रूपधर म्हणाला, "हे घर रूपधरचेच असावे. एवढे मोठे घर त्याच्याशिवाय अणखी कोणाचे असू शकेल? असे वाटतं अत जेवण जाणू आहेत. बासावसच फळतंय."

"हो बास तर येतोय' पण काही हे सांग कि आधी तू मात जातो कि मी जाऊ? तू बाहेरच उभा राहून इकडे तिकडे बघत राहिलास तर तुला कोणी न कोणी शून हाकलून देतील." राखणदार म्हणाला.

जेव्हा ते दोघे आपापसात बोलत होते तेव्हा आपूच्या कच्च्याच्या दिगाऱ्यावर बसलेल्या एका म्हाताऱ्या कुण्याने डोळे बर काढले आणि रूपधरकडे लक्षपूर्वक बघू लागला. जर तर तो एक कांति नावाचा शिकारी कुत्रा होता. लहानपणापासून रूपधरने त्या कुत्र्याला पाळून मोठे केले होते. पण जेव्हा तो मोठा झाला तेव्हा रूपधर दुष्ट करण्यास निघून गेला. आता कांतिना सांभाळणारे कोणी ही नव्हते, तो आता म्हातारा झाला होता आणि

कचच्याच्या दिवाच्यावर बसून मृत्यूची वाट बघत होता. त्याने आपल्या मालकाला ओठखले आणि भीमूठ हलवू लागला. त्याच्या दुवळ्या अवस्थेकडे बघून रूपधरच्या डोळ्यात पाणी आले. त्याने राखणदारकडे वळून म्हटले, "दिवापना तर हा कुत्रा चांगल्या जातीचा दिसतो ह्याचे हे हाल कासे जाले? मला वाटते हा कुत्रा ह्यांना उपभोगी आहे नसे माखले नाही."

"जसे नको म्हणू, जेव्हा यजमान जिवंत होते तेव्हा ह्याचा वाट बघायचा. शिकारीवर जाताना ह्याला पण घेऊन जायचे. तेव्हा इतरपेक्षा आधी पुढे जाऊन हा हरिणाचा शोध लावायचा. ह्याचा यजमान कुठे तरी अकाली मेला आता हा इथे अकाली मरणार," असे म्हणत राखणदार घराच्या आत निघून गेला.

कालिने आपल्या मालकाला बघून डोळे बंद केले आणि त्याच्या शेवट झाला. जसे काही तो ह्याच क्षणाची वाट बघत होता. घरास पाय ठेवताच धीरमतीने सणनेच त्यांना बोलावून घेतले. तो धीरमतीच्या समोर जाऊन बसला. तेवढ्यात काठीच्या आधाराने रसदंत, म्हाताऱ्यासारखा आवेश असून रूपधर आत आला आणि उंबरठ्यावर टेकून बसला.

त्याचे हे रूप बघून राखणदार काय पण स्वतः पचभुवीसुद्धा थोडखू धक्कार नाही कि हाच तो तेजस्वी रूपधर आहे जो द्रापच्या युद्धात अचिंकप ठरला होता. धीरमतीने एक मोठी पोली जाणि मांडाहार ला राखणदाराला देत म्हटले, "हे त्याला दे आणि मांग घरातल्या इतर लोकांकडून पण घेहे थोडे मामून घे."

राखणदारकडून ते घेताना रूपधर म्हणाला, "भातकावर सदैव देवाची कृपा राहो. त्याच्या साऱ्या इच्छा पूर्ण होवो." असे म्हणून आशिर्वाद दिला. आपल्या वडिलांची ही परिस्वित्ती बघून धीरमतीचे डोळे भरून आले. रूपधर तेथून उठून दुष्ट लोक जेथे जेवत होते तेथे गेला. एखाद्या खऱ्याखऱ्या भिकार्याप्रमाणे तो घट्येका जवळ जगत होता आणि थोके भागत होता.

कथनः

‘चांदोबाच्या’ बातम्या

महामंदे एव्हरेस्ट

सह्य-तह्यींना पर्वतारोहण कटावता वृत्त भाकळते. एल.सी.सी. च्या विद्यार्थ्यांना पर्वतारोहणाचे शिक्षण दिले जाते. पर्वतारोहण हा शब्द ऐकल्यावरचर आपल्याला एव्हरेस्ट शिखराची वाठवण येते, जे बगातीत सर्वात उंच शिखर आहे. ह्याची उंची ८,८४७ मीटर आहे. एव्हरेस्ट शिखरावर बघण्यासाठी उरसाह शक्ति आणि पैसे पण लागतात. किती पैसे लागतात, माहित आहे? १०,००० डॉलर्स म्हणजेच १,५०,००० रुपये हे पैसे नेपाळच्या सरकारला जावे लागतात. बगातीत आठही उंच शिखरे ह्याच देवात आहेत. यापैकी एव्हरेस्टवर बघण्यासाठी ८० गट येते. ५० गट शिखराच्या टोकापर्यंत पोहचू शकते. ह्यामध्ये ‘एव्हरेस्ट हिरो’ तेजस्विण्या ३१ वर्षांचा नावू ‘अंतिम’ पण सामिल होता. त्याच्या बरोबर फिल्ले थिर्मर्, एमंड कार्न, वीस्टर्वेल हे चिमचट निमिती पण वाहेत. तिसऱ्यांचा त्यांची विचार घडण्यात बघ निघविले. १९९२ मध्ये ५८ लोकांनी एव्हरेस्ट शिखरावरचर केले. १९९३ मध्ये एकाच दिवसात ३५ पण चढू शकले. नेपाळ सरकारने ह्या वर्षी २,४०,००० डॉलर्स पर्वतारोहकांकडून वसूल केले. सरकारचे म्हणणे आहे कि ‘एव्हरेस्ट मार्ग’ गर्दी झाली होती. त्यामुळे नियोजित मानचित्र बघे बसा आवेग. एव्हरेस्ट मटाला देण्यात आला. पर्वतारोहक जो कचरा किंवा टाकळ वस्तू तिचे टाकतात ते साफ करावया शोपांची निमुक्ति केेली जाते. तुकताच २,००० कि.ग्रॅ. कचरा काढण्यात आला. तरी शोपांच्या प्रमुखाचे म्हणणे आहे कि एवढा कचरा काढून सुद्धा १५,००० कि.ग्रॅ. केरकचरा तिचे जळून असण्याची शक्यता आहे.

वाटलीतील संदेश

दक्षिण इंग्लंडमधील प्रॉंगर रॉजिस्ट्रार ह्यांच्या, आठ वर्षांच्या मुलीने, विकी रॉजिस्ट ने एक संदेश लिहिला वाटलीत पासून मोहरबंद केला आणि ती वाटलीत समुद्रात फेकली. तुकलीच पश्चिम आस्ट्रेलियातील जेराल्ड ह्या प्रदेशातील बंदू किंवा ह्या तुकल्या ती वाटलीत मिळाली. ह्या वाटलीने बजजजवळ १५००० कि.मी. लांबचा प्रवास केला आहे. हेच एक मोठे आश्चर्य आहे. दुर्भाग्याची गोष्ट म्हणजे बसा आश्चर्याला मावला देण्याची सोय मिनित्र बुझ्याने नाही.

उंच परतला

१९९१ मध्ये मरक मध्ये युद्ध सारले. ह्यामुळे तिच्या परिस्थितीत बुरात अवस्थीत झाली. कुवेतमधील एका आगातील उंच पावकून इतरत विवृते गेली. सलील एक उंच पाच बघीरयई भळत होता आणि मार्च महिन्यातील एका सप्तमी आल्यात सप्तकाचे पर शोधत कवेवर परत येऊन शोहीनला. मुख्य परत मागेल्या मागल्या उंचला गळून गळकळून बुरा भावेत झाला. ह्या उंचला मागळ मुझ्झब अव-बघीरयई ह्यानी आपल्या उंचाचे कातुक कळवताउंची त्याच्या सुतिवर एक कळिता रकली.

गंधर्व गीत

दुर्दुर्वाचयी विक्रमादित्य पुन्हा झाडाकडे गेला. सव उतरवून पुढे निघण्यावर त्यातील वेताळ म्हणाला, ‘तुझ्या कठोर परिश्रमाचे कारण माझ्या सक्तात नाही येत. ह्या परिश्रमानंतर तुला काय साध्य इच्छित आहे ते मला समजात नाही. ह्यासाठी तुला किती कठिण प्रयत्नांना शोध घाले घामते ते मला माहित आहे. तू तर उत्तम पुरुष आहेस, धैर्य, निर्ममता, कष्ट करावची धिकाटी हे सर्व गुण तुझ्यात आहेत. तुझ्या ह्या विलक्षण आणि असाधारण व्यक्तिमत्त्वाकडे बघून मला तुझ्या बहूलचा वाढर दिवसें दिवस वाढतच घालता आहे. आता तरी तू मला सांग कि ह्या कठोर परिश्रमांनी तुला काय साध्य करावचे आहे? काय मिळाले म्हणजे तू तुम होशील? तू तर स्वतः एवढा बतवान आहेस. तुझ्यापेक्षा

वेताळ कथा

परिस्थितींनी प्राप्त झालेल्या शक्ती त्याच्या हातून बघता बघता निघून जातील उदाहरणार्थ देशवर्मा नावाच्या व्यक्तीची गोष्ट तुला सांगतो, गोष्ट ऐकताना तुझी थाडी करमणूकही होईल अन् चालण्याचे कष्ट बिसरपडला होतील, गोष्ट लक्षपूर्वक ऐक." आणि वेताळ सांगू लागला

देशवर्मा नावाचा एक तरुण विशाल देशातील एकाछोट्या गावात राहत असे. त्याचा परिवार संगीतशास्त्रात पारंगत होता, जन्मतःच तो संगीतात रुची दाखवू लागला. त्यामुळे देशवर्माने संगीतात सहजरित्या विद्वता आत्मसात केले. लहानपणीच त्याचे आई वडिल स्वर्गवासी झाले. आपल्या घरी सुरक्षित ठेवलेल्या ताल पत्रांत वाचून त्याने संगीतशास्त्राचा अभ्यास केला, आणि साधनेने संगीतक्षेत्रात अपार ज्ञान प्राप्त केले. विशाल देशातील दरबारातील संगीत विद्वान एकाएकी मृत्यू पावल्याने राजाने निर्णय घेतला कि संगीत स्पर्धा आधीच केल्या जाणाऱ्या आणि ह्या स्वयंते जो असा राग गमकून दाखवेल कि जो आपतापर्यंत आपण ऐकलाच नसेल आणि जो गायक सर्वांच्या फांसेस पाण डोले त्याला दरबारातील संगीतज्ञ म्हणून नियुक्त केले जाईल.

ही घोषणा ऐकून देशवर्माला वाटले कि आपली कला सगळ्यांपुढे मांडण्याची वेळ आली आहे. संगीतज्ञ होण्याची महत्वाकांक्षा सध्या पूर्ण होण्याची हीच संधि आहे. आणि तो राजधानीकडे निघाला, दुसऱ्या दिवशी दुपारपर्यंत तो एका गावात पोहोचला,

एका गृहस्थाने त्याला आश्रय दिला तो ऐंशी वर्षे वयाचा, कश्यप होता, तो पण संगीत विद्वान होता. त्याच्याबरोबर विवांहायीच वस असणारी त्याची नात राहत होती. कश्यपने त्याची तो कुठून आला कुठे गेला का जाणार ही. विचारपूर्वक केलेली देशवर्माने आपण कोण कुठे आस आहोत हे सांगितल्यावर कश्यप खूप झाला. सगळ्याने त्याला गाणे म्हणण्यास सांगितले त्याने गाणे ऐकून कश्यप खूप झाला त्याला जातिगन देऊन, तो म्हणाला, "तुझ्या आजोबाबत मी ऐकले आहे, तसे गाणे पण अद्भुत आहे पण ते अपूर्व नाही मला एक अपूर्व राग माहित आहे," असे म्हणून ह्या रागाची पूर्वगाथा त्याने देशवर्मास ऐकवली, जेव्हा कश्यप गृहकुलात शिक्षण घेऊन त्यावेळी एक दिवस पूजा सामग्री गोळा करण साठी तो जंगलात फिरत होता, तेव्हा त्याला खूप मधुर स्वर ऐकू आला. आधी त्याला वाटले हा नवीनच पक्षाचा आवाज आहे, तेवर वाटले हजारी समराचा झणकार आहे. आवाजाच्या रंजनेने तो चातू लागला. शेवटी एका मुनीच्या आश्रमात पोहोचला, तिथे एक मुनिकन्या फुलांचा हार ओवत मोठ्या तन्मयतेने गात होती. कश्यपची चातू लागताच तिने गाणे बंद केले. जेव्हा मुनीवर आले तेव्हा कश्यपने त्यांना प्रणाम करून हा राग आपणाला शिकवावा अशी प्रार्थना केली.

मुनिवर ह्या गंधर्वगीताबद्दल बोलताना म्हणाले, "पुत्रा हा लोकांतील अपूर्व राग

आहे. पाच पिढ्यांपूर्वी माझे पूर्वज गंधमादन फुलावर तपस्या करताना येथे होते एक दिवशी पद्मासन घालून तपस्या करताना बाघी त्यांना मधुर स्वर ऐकू आला. हा अद्भुत राग प्रकटापासू झालाच. एक गंधर्व गात होता, जवळच्याच सरावर तो उतरला. मोठ्या तन्मयतेने तपस्वीने तो राग ऐकला, सगळ्यांजवळ जाऊन म्हणाला, 'महोदय आपण बी राग असा गात होतात तो बहुतक देवांच्या दरबारात म्हटला जात असावा, कारण बी पहिले इतका मधुर राग कधीही ऐकला नव्हता, मी पण तो ऐकला आणि आत्मसात केला आहे. मी मृत्यु झालो.' पण गंधर्व ऊघित झाला, 'तुला अंदाज बरोबर आहे हा देव-दरबारातील राग आहे.

म्हणूनच जर तू हा राम दुसऱ्या कुणाला पूर्णपणे शिकवलास तर दुसऱ्याच क्षणी तू हा राम विसरून जाशील” बसा शाप देऊन ती गंधर्व अदृश्य झाली.

एवढे सांगून कश्यप म्हणाला, “हा राग मला सहित आहे. जो कोणी हा राग गाऊन गोलवेऊ, त्याला राजा बघवप दरबारात नियुक्त करेल.” असे म्हणून कश्यपने गंधर्व रागाचा थोडा अंश म्हणला आणि थांबला. देशवर्मा तल्लीन होऊन ऐकत होता. झुके सुमधुर संगीत त्याने आधी कधीही ऐकले नव्हते, देशवर्मा हात जोडून म्हणाला “महोदय आपण मध्येच का थांबलात? ह्यातील सर्व प्रदे मला शिकवा.”

“हातू आतूर होऊ नकोस. तुला

शिकवण्याबरोबर दुसऱ्याच क्षणी घरी हा राग विसरून जाईल. माझी संपूर्ण क्षमता म्हणजे संगीत आहे. माझी नातोल अर्धे वडिल कुणी नाही. तिचा विवाह करणे ही माझे पहिली जबाबदारी आहे. त्यानंतरच मला शांतता मिळेल.” बबलूच बसलेल्या तातीकडे अंगुलीनिर्देश करीत कश्यप म्हणाला. थोडा विचार करून देशवर्मा म्हणाला, “मला राजधानी ला जाण्यासाठी फक्त तीनच दिवस उरले आहेत.” पण कश्यप से आधी त्याचे कथ तप पूर्ण केले. जस देशवर्माला आपल्या समोर बसवले, माने त्याची नात नंदा घाबरू साथ देणार होवी मग कश्यपने गंधर्व रागाचे आलाप सुरू केले. रागाच्या धर्तरेक स्वरावर प्रकाश टाकला. देशवर्मा आणि कश्यपची नात दोघही प्रभावित झाले. देशवर्माच्या आनंदाचा उद्देग पाहून त्याची नात म्हणाली, “माझ पा आज्ञावानी मघाशी जे सांगितले त्याच हून वाटते की तुम्ही माझ्याशी विवाह केला तरच ही संगीत संकटा तुम्हाला मिळेल. पण तुम्ही गोव्यावर मी त्यांच्या शी ह्यावाजत बोलते त्यांना सांगितले माझा विवाह आणि संगीत शिक्षणाची सांगड घालू नये त्यांनी ते मान्य केले आहे. आता तुमच्या मतान्वर काही दडपण करणू नका.”

“तुमच्याशी विवाह करण्यास मला आज्ञावात संकोच नाही पण एक गोष्ट सांगू इच्छितो कि मी आता राजधानीत जाऊन संगीत स्पर्धेन भाग घेण्याचा

विचार सोडून दिना आहे. देशवर्मा म्हणाला.

वेताळने एवढी गोष्ट झाल्यावर विचारले, “राजन् देशवर्मा, झुके दिवसराज्यानीला जाऊन संगीत विद्वान होण्याचे स्वप्न बघत होता ऐहिक सुख आणि प्रसिद्धी त्याला हवी होती. म्हणूनच त्याने कश्यपला अपूर्व राग शिकवण्याचा विनंति केली. कश्यपच्या नातीने नंतर हे पण स्पष्ट केले कि त्यामान त्याचा काही स्वार्थ नाही, तरीसुद्धा देशवर्माने राजधानीत न जाण्याचा निर्णय का घेतला? शैवटच्या क्षणी त्याच्यात किती उत्पन्न झाली असतो का? कि त्याच्याकडे मानसिक बळ नसल्याने जे प्राप्त झाले ते गमावले? हे त्याचे अज्ञानच नाही का? सहित असून उत्तर दिले नाहीस तर तुझे मस्तक धरावेगळं होईल.”

विजय उत्तरादाखल म्हणाला, “कुठला ही कलाकार आपल्या ऐहिक सुखासाठी किंवा धन-दौलत मिळवण्यासाठी आपली कला विकत नाही. देशवर्माचा परिवात संगीत विद्वानांचाच हातर. देशवर्माच्या

परिवारातील सदस्य पण कधी राजाच्या शरणार्थी गेले नव्हते. जे आहे त्यात समाधान मानून होते. तेरी त्यांचा आदर होतु होता, पण देशवर्माचा दरबारी संगीत विद्वान हाण्याची आकांक्षा होती. ह्यामुळे त्याला मानसिक बळ नसल्याने स्वर होत नव्हते. पण जेव्हा त्याने कश्यप कडून अपूर्व राग ऐकला तेव्हा त्याला वाटले हा राग स्पर्धेत म्हणजे उचित नाही. सगळ्यातच ऐकवला तर ह्या रागाचे काहीतच मोन रहाणार नाही, जा कनेची आराधना करतो त्याच्या आत्म्याला आनंद दिला पाहिजे, खऱ्या कलाकाराला आपल्या स्वाध्यासाठी कला उपयोगात आणायला आवडत नाही, त्यामुळे असे समजणे चुकीचे आहे कि देशवर्माकडे मानसिक बळ नसल्यामुळे साधन केलेले त्याने गमावले, आणि तो अज्ञानी आहे हे म्हणजे पण अगदी चुकीचे आहे.” राजाचे मीन भंग करण्यात सफल झालेला वेताळ प्रेतासह अदृश्य होऊन पुन्हा झाडीवर जाऊन बसला.

आधार : किरण चतुर्भुषची कथा

चांगला धडा शिकवाला

चंद्रपुर ग्रंथील कल्याणरामचा परिवार अतिथीच्या आदर झत्काराबद्दल प्रसिद्ध होता. एक दिवस विकास ताच्या त्याचा मातेवाईक त्यांच्या घरी आला. महान मुलांना खडबडायची त्याला फार हीस होती.

कल्याणरामचा नातू श्रीराम दहा वर्षांचा छत्रपति, कृष्ण चित्रकलेची आवड होती. दिवसभर तो कशाचेतरी चित्र काढीत बसायचा. त्याने घोड्याचे चित्र काढले आणि ते विकासला दाखवले. त्याला वाटले विकास आपल्या चित्राची तारीफ करेल. पण विकासने त्या चित्राकडे बघितले आणि गाढव छान काढलेस असे म्हणून जोर जोरात हसू लागला. मग कमलेच्या शेजारच्या मुलांनी पण विकासच्या शेजारमुळे हसतयला सुखवाट केली.

श्रीरामला वाटले मुद्दाम त्याचा अपमान

कला जात आहे. विकास श्रीरामला म्हणाला, "तू चित्र छान काढतोस हे गाढवाचे चित्र फार छान झालेय. आता एक गोंड लावात ये. तुला घोड्याचे चित्र काढायचे असेल तर गाढवाचे चित्र बघून बघून फाट. मग तो घोडा वाटेल" परत विकास म्हणाला, "असे इथून पुढे तुझे प्रत्येक चित्र मला दाखव. मी सांगित कि ते कशाचे चित्र आहे सांग्या सल्ल्यामुळे तू चांगला चित्रकार बनशील तुझी ही कला सुधारण्यासाठी मी तुला मदत करेन."

त्याच्या ह्या बोलण्यामुळे शेजारची मुले अजून जोरजोराने हसतयला लागली. आता मात्र श्रीरामला सहन झाले नाही. त्याने घोड्याचे चित्र घेतले आणि शेजारच्या चंद्रपालकडे गेला.

चंद्रपाल हा उत्तम चित्रकार होता.

त्यानेच श्रीरामला चित्रकलेसाठी प्रोत्साहन दिले होते. श्रीरामने स्तमितलेली छविगत ऐकून आणि घोड्याच्या चित्राकडे बघून तो म्हणाला, "तू परिस्थितीला चांगले चित्र काढायला लागला आहेस. पण तू चाई खूप करतोस. कुठलीही कला शिकण्यासाठी श्रद्धाभाव आवश्यक आहे. जर तू थईने शिकण्याचे वचन दिलेस तर चित्रकलेतील बाबकाचे घी तुला शिकवेल. बाई दिवस अभ्यास करून जसे बघतोस तसेच चित्र हुबहुन काढता येईल."

श्रीरामने निश्चय केल्या की मी मग लावून चित्रकलेचा अभ्यास करेन दररोज तो चंद्रपालकडे जाऊन चित्रकला शिकू लागला. दिवस दिवस त्याच्या कलेत प्रगती होत होती. त्याच्या चित्रांमध्ये भाव तरळू लागले. पण विकास त्याच्या प्रत्येक चित्रात काहीतरी चुका काढून नाचं ठेवायचा.

दोन महिन्यांनंतर श्रीराम चंद्रपालला म्हणाला, "विकासला मी काढलेले चित्र अगडत नाही ह्याचे मला फार वाईट वाटते." त्याच्या बोलण्यात निरुत्साह आणि नाराजी होती.

चंद्रपालने स्वतः एक चित्र काढले आणि म्हटले, "हे चित्र विकासला दाखव आणि सांग तूच काढले आहेस. मग जेव्हा येशील तेव्हा सांग तो काय म्हटला." श्रीरामने ते चित्र दाखवले, ते गदागदारी भोगाचे चित्र होते. चित्र खूपच छान होते. अगदी सजीव वाटत होते. ते चित्र जेव्हा त्याने विकासला दाखवले तेव्हा तो म्हणाला, "तुला मीमाचे चित्र काढायचे होते पण जांबुवताचे झाले."

श्रीराम म्हणाला "बाही हे मीमाचेच चित्र आहे." तेव्हाप्रमाणे कुत्तितपणे 'हमम' विकास म्हणाला, "तुला कुठल्यातरी एका मुपाचे चित्र काढायचे असेल आणि मध्येच दुसरे पुत घेऊन जाते." श्रीराम चंद्रपालकडे गेला आणि झालेली घटना सांगितली. बघित म्हणाला, "तुम्हाला चित्रकला घेत नाही म्हणूनच मतासुद्धा येत नाहीए! तुम्ही मला काय शिकवणार?" मग चंद्रपालने विचारले, "मला तर संशय शेतोय की विकास कोल्या बनाचा आहे, तू मला सांग करत आहे ह्या विकास?" "बोव मांड्यांपासून आमच्या घरी ठण मांडून बसला आहे. रोज त्याला जे पाहिजे ते पक्क्या करायला सांगून जेवतात, सगळ्यांकून स्वतःची सेवा करवून घेता जायचे

नावेचे घेत नाही. संगीत्यांना त्याची चीड आपलेली आहे." श्रीरामने सांगितले.

"ठीक आहे मी एक चित्र काढतो, जेव्हा विकास सगळ्याबरोबर बसलेला बसलेला तेव्हा ते चित्र विकासना सोडून सगळ्यांना दाखव, सगळ्यांना सांग की हे चित्र तू स्वतः काढलेस त्याला धडा शिकवलाच पाहिजे."

श्रीरामने चंद्रपालने सांगितल्याप्रमाणेच केले, ते चित्र पाहून त्याच्या भाजोबांनी म्हटले, 'डुकर', आजोने म्हटले 'रेडा' वडिलांनी म्हटले 'गाढव', आई म्हणाली 'बैल', लहानांमध्ये एकाने 'कुत्रा' तर दुसऱ्याने 'माड्या' म्हटले.

हे सगळे एकत्र असताना विकासला मजबूत वाटली, तो उत्सुकाने म्हणाला, "जेरा मलासुद्धा एकदा दाखव मी पण सांगेन ते चित्र मला कशाचे वाटते." असे म्हणत त्याने ते चित्र आपल्या हातान घेतले, वस बघितल्याबरोबर त्याच्या चेहरा फुलला, हे विकासचेच चित्र होते. त्याला समजले कि घरातले सगळेच आपल्यावर नाराज आहेत, आपला किती तिरकार

करतात, आपण श्रीरामच्या चांगल्या चित्रालासुद्धा 'नावे' देऊत होते आणि उगीचच चुका काढीत होते आता आपलीच ब्रह्मणूक त्यांनी सगळ्यांनी अंमलात आणली आहे. विकास लगेचच आपल्या माची पडत गेला.

कल्याणराम सुशू होत श्रीरामला म्हणाला तुझ्या चित्रांना स्वतः नावे देवशास्त्रा विकासला तू थडा शिकवला आणि आमचा पण फायदा झाला नव्हतायत चंद्रपाल तिथे असला आणि कल्याणरामला म्हणाला, "श्रीरामला चित्रकलेची आवड आहे त्याला प्रोत्साहन दिले तर तो एक उत्तम चित्रकार होऊ शकेल त्याच्या चित्रांची मस्करी करू नका. लहान मुलांच्या बौद्धिक क्षमतांना वाज निळावा, त्यांनी एखाद्या क्षेत्रात कौशल्य दाखवावे ह्यासाठी मोठ्यांचे प्रोत्साहन आणि त्यांच्याशी चांगल्या गोष्टी गोष्टी आवश्यक आहेत. ही मोठ्यांची जबाबदारी पण आहे.

कल्याणरामाने आपल्या नातवाला प्रेमाने जवळ घेतले आणि त्याची पाठ धपटली आता श्रीराम खूपच आनंदित झाला.

समुद्र किनाऱ्यावरील महल - १०

केरळच्या भूमित

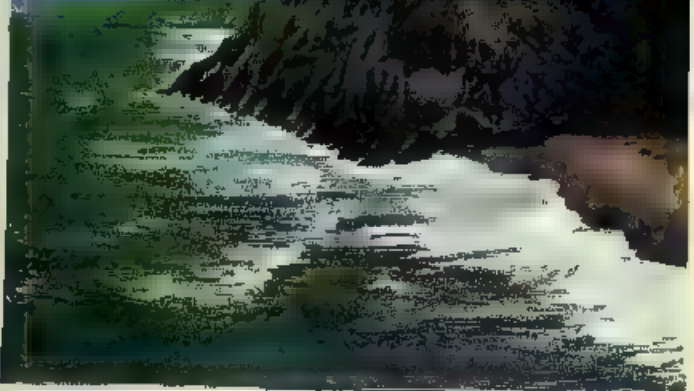
शब्द : सीरा नाथर

चित्र : गोपकुमार .

अरब सागराच्या बरोबर कर्नाटकपासून पुढे गेलो कि आपण केरळाच्या पोरानेचले केरळाची हिरवीगार शहरे कितापसुद्धा ५५० कि.मी. लांब आहे. केर' म्हणजे मारुळ म्हणून 'केरळ' शब्दाच्या सारांचा देश केरळ. मुळातील ह्याचे नाव 'केरलम्' होते म्हणजे समुद्र वाजुला लाव्याने निर्माण झालेली जमिने परभूरागने आपला परभू समुद्रात फेकल्याने ही भूमि विभाग झाली अशी मान्यता आहे. भूवैज्ञानिकांच्या म्हणण्यानुसार भारतीय भूईत तयार झाल्यानेच केरळाची जमिने खालासुद्धा मुळे निर्माण झाली.

इसवीसन पूर्वपासून इथे रोम सम्राज्याने इथिस शीक असीरिया येथून घनबद्ध येथे व्यापारी रंत असत होते. इथेच आपण मिस्रमध्ये जवळ पाटली, कोरिण्ट, परथ्याने, मंडपार आणि कोरिण्ट ही शहर घनबद्ध येथे आले. उत्तर केरळाच्या कायूर शिष्टवात 'एथिमला' ही खडकाळ टेकरी २९५ मीटर उंचीची आहे ती २५० मीटर उंचीवर समुद्राच्या वलत आहे. एथिमला वये उंची केरळाची सुच होणार आहे. भारतीय मंडपारचा मूळान बरळमध्ये माना ती गोष्ट नखाने जवळजवळ आहे.

एथिमला आणि खडकाळ समुद्रकिनारा

दि भावही भारतीय जनतापक्ष
सर्वत्र सर्वोच्च संजालन कण्ठ
तलशरी प्रयोग प्रवादी लोकप्रिय
हस्तगत वाहे संघातगत रहने सर्वत्र
प्रशिक्षण केंद्र १९७६ मध्ये
कुनिप्रसन्नत तलशरी येथे स्थापन
केली हे केरळच्या सामाजिक
सेवासाठी "कलमिपट्टु" साठी
प्रसिद्ध होते

नगरीधीच्या दखिणीला एक छोटे
से सुंदर शहर आहे. माहे. हा फेड
शासित प्रदेश पोर्तुगेज भाषा एक भाषा
आहे. आधी धुव्याचे सगळे मर्म्यमि
असे होते, मग फेड लोकांनी फेडत
लेली फोल्वा मधले व लोवुवरी फो
नावावर ह्या शहरांना नाव माहे केले
ह्या फेडतले हे शहर फेड लोकांसाठी
भाष्या ताब्यात ठेवले होते जेव्हा
फेड लोक भायले संभूत वाक लागले
तेव्हा स्थानी ह्या शहरात राहणाऱ्या
सर्वभाषा फेड नागरिकता देण्यानी सवतल गरिबी
केली होती ह्या कॅप्टानात परदेशातील कॅप्टने लोक
फेड नागरिकता बाहेत फेड संघदेत बिबेक्षात राहणाऱ्या
फेड नागरिकांसाठी त्यांचा एक प्रतिनिधी बसण

भाद्रच महिणेत आह
 वडतेरा विंवा पडवण-जे मांटे
 व्यापार सेंद्र अहं एते मुळवळी
 काळे मिळे आणि वाळवलाग्या
 होतो उत्तर मसामाया लोक
 केयांमधोल मज्जावंश सख्खलि
 योनेन-जे जाम्बवत चव्हराण
 होते पांच बह्मदारीय गुणवान
 बळकण पाटळीय मझी पावलेले
 आहे. जे उत्तर मसामाये पोवाडेल
 सांखले गीत अहं. बडगावच
 जेव्हा एका यंत्रिपंत ओलेन-क्या
 सवगायां पावलीं उडव्य जाव्या
 कावता

पुजे दक्षिणकर्ण्डे गेले तर साधण
पवरलागी येथे पीठावती व्याज
कारे ऐतिहासिक भट्टक आहे इथे
साधल्या शतकात बनवलेली एक
समिद्ध आहे ती गव्हा शरीरक बघा
मिजिदीकरलीक काहे ही मंत्रिद
सविज्ञ ह्मण ईश्वर ने बांधेली ताच्या खुमलस
तंग्यानी दादर महाराणी हांणी वा नुक्त
जगायी अरनी जपुणे ह्या मलिक ने दर्शन घेया
ह्मखास इथे थांगत होती मस्तिनोबस

फर्गेयिसोड, जेथु कोबंदरा आहवतारे

कांक्षिणोऽभाणि
मूर्तेरुवा बांढ

तमद्रुकिमान्यावर एषः
पर्वचिन्ह वनधने ले
ज्येष्ठे, ज्येष्ठ राहणर्हि
लोक अष्ट मानसात्
किं हनरत भावम
अभिनेलन जहागम
धार्तर भारमाध्या
सुमिवर उत्तरन,
त्यन्त्रे हि अरुणकिन्द
अयो.

वसिष्ठाकडे आगली
पुढे गोव्यास कोणिकाडे
पेते, त्याचा पहिले इंगरी
हौलीत कैसकट म्हणत धरत
झकरी सगं चया नवरा
इतकत मानवत्वा भेतिंग
आसक चेरमान पेसमान या
सुशरांगेये वाहुन भक्कसास
पायनरिण मजाया सुशरांगे
तलिचया मंशिरातु या कोड
कोडियाले आरयेये जिणपर्वत
चडिया पुनो शरंगे रोमरांग

महणजेर लोखंडा आंखेगारी भूमि म्हणू
 ओळखला जेऊ लागला वर
 म्हणजे जामोदिन ही एक
 पदवी आहे. 'समुद्रिन'
 (समुद्राचा स्वामी) त्या
 शब्दावरून ते जडमळेचे अस
 आहे.

खाशेरेनिना नौ
 बुगनि मरुकर ह्य
 नदानी पेसिद्ध
 असलेन्का आपका
 नलसे तरप्रति चंका
 मदिनि कांषकोटना
 वृष शक्तीशाली राज्य
 खपपले

३५ आषाढ शतकाध्या
सुरवातीला वीखच सामुद्रिका
व्यापली कोफिकोड मधुपार व्यापार
उरुन सोनेरें घडीं गाव्हे आग्रि रेशीम देउन
कष्टी मिर. खजविनी, गाव्हे आग्रि सुनै कपडा वपून
घेउन जात. काव्हेच नद गावा ने हुनेपिकोड जवळच

जामोरीन-
सेवेत बाक्यते-
द-गता

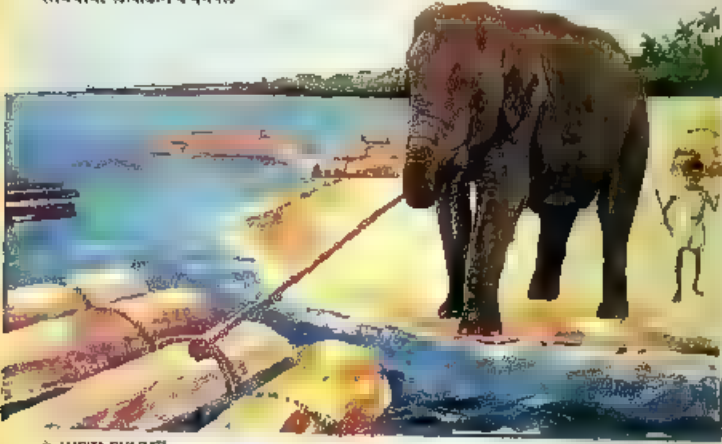
० मी १४९८ सा भारतामध्ये भूमिगत गड उभारून हीन ऐतिहासिक वटना टाकली वामनो द-गोस्विनी मरद आणि अंशिमार्गल इतं देशांतर्ग पोहचण्याचा शास्त्रिय भार्ग पुरांधियन लोकंताजी शंभला चामुळे बेच्यान देशांचे अमय घेवळले आणि बदलत

आत्मो-प-गामा ने गामोरीय बी मॅट बेगळी, आमोरीन ने खांभे एवंगल केला पण त्यांनी को मंगराणा आणलेय गेवळ करत. पोथवेवो-भंग गाला देवते) त्यांचा काही कारणा प्रगत पडला नाही खूप ताळाटाळा केव्यांतताज त्याने वारंवे व गामा ला कोथिळले श्रेथे व्यापाराची आणि किड्या बांधण्याची वरजातली किडी इवण ई.ई. १६९५ मध्ये पहिले कोथिळले येथे आले पण त्यांची ईस्ट इंडिया कंपनी ई.ई. १७९३ मध्ये टोपू सुलतान वरीवर आलेच्या तहसंतरन ह्या शहावर कबला करू शकली

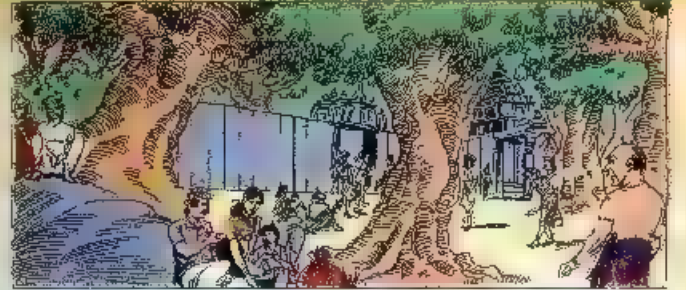
कोथेकोव आणि इमारती लाकडासाठी प्रसिद्ध आहे. काही वेळीच इमारती लाकडाचा सगळ्या वषाळीय मोत्या साठवणेची एक मानता वता

कोथिळोड धामून, २ कि मी दक्षिणेला वेरपार आहे. डिपू सुसतानने ह्याला 'दिपू मट्टुसम' नाव देऊन मलबारची राजधानी अतवळे, इथे नाव तपास करण्याचा कारखाना आहे आणि नाशखरवा व्यापात होतो

लाकुड बेणाय इती, वायवळ
मधे वर्षत केलेल्या राजा
सालोमल ये मंदिर केरळाच्या
सावबानी लाकडाचेच बनवले

© AMRITA BHARATI,
BHARATIYA VIDYABHAYAN 1996

पुरातन मंदिर

खूप पूर्वीच्या काळी दडकारण्यात रक्त पिपासु नावाचा एक राक्षस होता. आपली भूक भायवण्यासाठी तो जंगली पशुना माफि खात असे. त्याला मानवी मांसहारा जास्त आवडत असे. पण त्या भागात मनुष्य कचितच नजरेस पडत असे. जर कधी कुकुतमुद्धा एखादा मनुष्य दृष्टि पडला तर राक्षस त्याचा पाठलाग करून त्याला पकडून खात असे. अग लोच दिवस आपल्या बुद्धेमध्ये अंतराम करीत असे.

ह्या जंगलात एक पुरातन मंदिर होते. ह्यात किरणाक्षिणी नावाच्या देवीची मूर्ति होती ह्या देवीची शक्ति अदम्य होती. कोणे एके काळी इथे एक मपल राज्य होते. जो कोणी ह्या देवीला शरण जात असे त्याला देवी वरदान देत असे आणि त्याची इच्छापूति करीत असे. एकदा त्या

राज्यात सहाय्यकर भूकंप झाला आणि अर्धे राज्य जमिनीखाली गाडले गेले. उरलेसुरले लोक दुसऱ्या आजुबाजुच्या राज्यांमध्ये निघून गेले. पण किरणाक्षिणीच्या देवळाला मात्र भूकंपाचा जगामुद्धा धक्का बसला नाही थोड्याच कालावधीत राज्याचा उर्वरित भागामुद्धा आप्यामध्य रुपांतरित झाला

हे अरण्य रक्तपिपासु राक्षसाचे राहण्याचे ठिकाण बनले एके दिवशी रात्री त्याला खूप भूक लागली आणि तो एखाद्या पशुच्या शोधार्थ मूढतून बाहेर पडला चांदणो रात्र होती किरणाक्षिणी देवी मूर्तितून प्रगट होऊन बाहेर चांदण्यात फिरत होती. रक्तपिपासुने तिला लावूनच अधिचले आणि त्याच्या तांडाला पाणी सुटले. मानवाने तो जोरात ओरडला. त्याच्या ओरडण्याचा आवाज

अविनाश नापट

जंगल भर दुमदुमला, तो किरणाक्षिणीच्या रोखने जलू लागला तो जवळ आल्यावर देवीने उग्र भावनेने त्याला बघत म्हटले, "अरे अश्वन राक्षसा, तुला माहित नाही मी क्रीण आहे आणि मू सरळ बला छायला येत आहेस? मी किरणाक्षिणी देवी आहे."

विकट हास्य करीत राक्षस म्हणाला, "तू काणीही असली तरी मला त्याची परवा नाही, माझ्या दुष्टिने माझी झुक मिटवणारा स्वकार पदार्थ तू आहेस."

"तुझ्या ह्या घमंडासाठी शिक्षा मिळावलाच हवी." असे म्हणत किरणाक्षिणी ने आपला शूळ हातात घेतला आणि राक्षसाकडे फेकला, त्या शूळातून लाल रंगाची किरण निघाली

आणि तो राक्षसाच्या डोक्यावर पडली तो आघाता झाला आता त्याला देवीच्या शक्तीची कल्पना आली तो देवीच्या पाया पडला आणि तिनवणी करू लागला "हे माते, अजरालोपणाने माझ्याकडून अपराध झाला, मला क्षमा कर."

देवी शान झाली आणि म्हणाली, तुला अपराध बक्षस आहे तुझ यासारख्या घमेडी राक्षसाला थोडी तरी शिक्षा मिळावलाच हवी. तुला फक्त एका शोळ्याने जपण्याची शक्ती देईन."

हावर राक्षस खुश झाला, तो देवीला म्हणाला, "माते, म्हण पुढे मी तुला धास झालो असा बर दे कि ज्यामुळे राज मी तुझे दर्शन येऊ शकेल."

देवीने पुरातन मंदिर दाखवले आणि म्हटले, "नेच माझे निवासस्थान आहे. म्हण पुढे नर मांस धक्षण कर नकोस, राक्षसजन्मापासून मुक्ति मिळवण्याचा प्रयत्न कर. मी माझ्या मदत्तचारी भक्ताची इच्छा नेहमी पूर्ण करते." रक्तपिपासुनं श्रद्धापूर्वक देवीला नमस्कार केला, आणि देवी अदृश्य झाली, राक्षस गुहेकडे निघून गेला

ही घटना नेथे घडली तेथे एक बलाचे झाड होतं. ह्या झाडाच्या फांद्यामध्ये विश्वनाथ लपला होता, त्याने ही घटना बघितली. तो वैशाली राज्याचा गुप्तचर होता, आता त्याला समजले किरणाक्षिणी देवी किती शक्तीशाली आहे, झाडावरून उतरून तो देवळात गेला, आणि देवीच्या समोर उभा राहून म्हणाला, "माते जे

घटने ते मी बघितले, माझा मुलगा मुका आहे, मी रूप प्रकटने इलाज केले पण काही उपयोग झाला नाही अशीविद दे, ज्यामुळे तू बोलू शकेस." प्रार्थना करून तो निघून गेला

एक बाणबी विचित्र घटना घडली थोड्या वेळाने झाडाच्या मागून वीरबाहु नावाचा एक तौर्यवादी बाहेर आला, तो उदयपुरचा नागरिक होता, त्याने पण घडलेली घटना बघितली होती राक्षसाची त्याला अजूनही भीती वाटत होती. आचरतच तो वेचळ्यात आला आणि म्हणाला, "हे माते, मी जिपुविक आहे, मला वरदान दे, मला पुत्र द्या दे."

थोड्या दिवसांनी विश्वनाथ आणि वीरबाहु आपापल्या राक्षसमध्ये परत गेले. विश्वनाथचा मुलगा आता बोलू लागला.

त्याला किरणाक्षिणी देवीची महानता प्रत्ययास आली म्हणून त्याने वैशालीच्या राजाला झालेली हकिगत सांगितली आणि म्हणाला, "महाराज, बापण किरणाक्षिणीच्या देवळाचा पुनरुद्धार करावा आणि आशीर्वाद मिळवावा आपल्या राज्यातील प्रजेला त्या देवीच्या दर्शनाच साध्य मिळाले तर तुमचे नाव चारही दिशांना प्रसिद्ध होईल."

उदयपुर राज्यात पोहोचल्यावर वीरबाहुला समजले कि त्याची पत्नी गर्भवती आहे वेळ तो मूळ मुल झाला, त्याने आपला राजा सूर्यकेतु ह्याला किरणाक्षिणी देवीच्या शक्तीविषयी स्वतःची खात्री पटल्याचे राजाला सांगितले आणि पुरातन देवळाचा पुनरुद्धार करण्याचा आग्रह केला, त्याने बघिलेली घटना सुद्धा राजाला सांगितली, दोन्ही राजा आपापले

सैन्य बळाने त्या देवळापाशी आले राजा चंद्रकांतने अश्विनी देवीच्या मूर्तिची पुजा केली तेवढ्यात तिथे उदयपूरचा राजापण आला, दोघे जेव्हा समोरसमोर आले तेव्हा त्यांना हकिगत कळली

चंद्रकांत म्हणाला, 'महाराज सूर्यकिंतु हे भरणे आमच्या राज्याच्या सोमच्या आत आहे मी किरणाक्षिणी देवासाठी एक माठे मंदिर बनवणार आहे

ह्यावर सूर्यकिंतु म्हणाला, 'महाराज आपण बुकीचे सांगत आहात हे जरग्य रामच्या राज्याच्या मरहरीन आहे, माझा मकल्प आहे कि देवीसाठी मी अपूर्व मंदिर बांधेन

अशाप्रकारे दोन्ही राजांमध्ये वादनिवाद झाला, वावेशात बंडून दोघांनी म्यानानून तलवारी बाहेर काढल्या आणि आपापल्या मैत्राला युद्धास तयार रहाण्याचा आदेश दिला

त्याचवेळी रक्तपिपासु तेथे आला, आज्ञा क्राय होणार हे त्याला बसजले 'शरमे' तो, सातवुंद लाला त्याने म्हटले 'अरे मुर्खाना' युद्ध म्हणजे रक्तपान

तुम्हा दधन मत्त आयले राज्य आणि आपली प्रजा ह्यांची मत्तजी आहे संपूर्ण जमतेच्या कल्याणासाठी तुम्ही विचार केदायले? तपाने नाही, वेचलेला शांतता हेवी आहे शोधने नकोत, तुम्ही दोघेही मिळून ह्या पुरातन मंदिराचा उद्धार करा, दोन्ही देशांची प्रजा दर्शन करू शकेल अशी व्यवस्था करा, माझ एकचार नसात ह्या तुम्हा दोघांना मी आत्मव हाऊन राकून

त्याचज्ञाणी किरणाक्षिणी घराट झाली आणि म्हणाली, 'रक्तपिपासु, राक्षस असूनही तू हे पालवून दिलेले की ह्या दोन अधम मनुष्यांपेक्षा तुला सदाच विवेकबुद्धी आहे आता मी तुच्या हुसत्या बोळमालासुद्धा दृष्टि प्रदान करते" एवढे बोलून तो भडबड झाली,

चंद्रकांत आणि सूर्यकिंतु दोघेही अज्ञित झाले, देवीने त्यांना अधम आणि राक्षसाला मद्विवेकी म्हटले दोघांना आपली चूक समजली दोघांनी मिळून पुरातन मंदिराचा पुनरुद्धार केला आणि दोन्ही राज्यातल प्रजा दर्शन घेऊ शकेल अशी भाय केनी

चांदोबा

सोनेरी क्षण

साहसी अनारक्ष - यात्रा

मुख्यवटा तयार करा.

खाडीक पद्धतिनं तुम्ही तुमच्या चेहऱ्याच्या मापावा सुसवटा तयार करू शकता.

१ तुमच्या चेहऱ्याच्या आकाराचा पट्टा आंघोळीक एकत्र करून हाताने हलका करी आणि वाळू द्या.

२ जेव्हा पेट्रुलास पूर्णवाळन जेव्हा आतील पट्टी आणि हिरावा धर कोठून टाका ओठे पाच आणि तोंड याचे आकार कापा आवाजानुसार स्थित गोवाकार कापा नंतर पोथी रंग या मुदया आणि मिशीवाडी लोख बागवा.

३ जुना पेंपर काढून लहान लहान तुकडे कापा आणि घाब्यावर चित्कवा लिह बाळग्यावर अजून एक पर टा अक्षपकारे वार धर देऊन बाळग्यावर वाळू द्या.

तीन सोप्या क्रमात मांजरीचे चित्र

परंडव द्यूत हारले, बनवासावाठी ते द्रौपदीसहित हस्तिनापुरातून अरण्याकडे निघाले. इंद्रसेन इत्यादि चौदा सेवक रथ घेऊन त्यांच्याबरोबर गेले.

स्वयंत वर्धमानपुत्र नावाच्या राजाबद्दल जाणना हस्तिनापुर मधून काही लोक बाले ते म्हणाले, "धर्मराज मागही पण तुमच्याबरोबर येतो. जेणे आपण आहात तेथे मूल सांति आहे. आम्हाला माहित आहे कि आपल्या गैरहाजरत तेथे अंधर्ष होईल. अन्याय होईल सदाचारी व्यक्तीचा अनाद होईल. आम्हाला तुमच्याबरोबरच एखाद्याची अनुमती घ्यावी."

धर्मराजाने त्यांना समजाविले म्हणजे, "मी तुमच्या बंधुप्रमाणे आहे. माझ्या विनतिकडे तक्ष घा भविष्यत आम्हाला ज्या ज्या कष्टांना तोंड द्यावे लागेल त्याची करुणा करुनच आमचे पितामह भीष्म, एकवल्या. अक्षपकार ही राज त्यांनी

मिता समान द्यूतराष्ट्र आणि मातोश्री कुंती त्यांच्यापक्षा अधिक चिंनित आहे. ते सर्वजण खूपच दुःखी आहेत. तुम्ही जाऊन त्यांची सांत्वना केलीत तर आमचे कल्याण होईल त्यांची जवाबदारी तुमच्यावर सोपवत आहे. आपण सर्वजण खूप नांव आला आहात, आता कुपया परत जाव."

धर्मराजाची विनंति ते दाखू शकले नाहीत. पांडवांच्या सहनशीलतेचे आणि विनम्रतेचे गुणगान करीत ते हस्तिनापुरात परतले.

म्हा पांडव रथांमध्ये बसून गंगा नदीच्या किनाऱ्यावरून अरण्याकडे निघाले. सूर्यास्तानंतर ते एका मोठ्या वृक्षापर्यंत पोहोचले रात्री तसेच मुकाम केला. अर्जुनाच्या नावांसमूह पुष्कळ बाह्य आले आणि त्यांना अनेक पुण्यकथा एकवल्या. अक्षपकार ही राज त्यांनी

याचवे : पुनः ज्ञानां यानां गोन स्नात
नाने भाणि पनर अणयाकळे निघाले,
काही ब्राह्मणांनी खाण्याबरोबर जाण्याचा
आग्रह धरला.

धर्मराज त्यांना म्हणाला, "आम्ही
सर्वत्र घातले आहे. वनतळ असल्यामुळे
नियमाप्रमाणे आम्ही वनवासाला निघालो
आहोत. तुम्ही सगळे वनवासाला कसे राहू
शकाल? आम्हाच्यामुळे तुम्हाला काही शांती
तर आम्हाला सहन होणार नाही, म्हणून
कृपया तुम्ही आपापसांनी घरी परत जा."

ब्राह्मण हट्ट करीत म्हणाले, "आम्हांला
तुमच्याबरोबर यायचे आहे पण तुम्हीच
तक्रार देत आहात, हे तुम्हांला शोभत
नाही."

"माझा नाईलाज आहे. माझे धर्म पण

असहाय्य आहेत, तुमच्या सगळ्यांसाठी फळं
कंदमुळे आणावला मी माझ्या भाऊना वास
देऊ शकत नाही. धर्मराज म्हणाला,
"आम्ही आनच्या राजा स्वतःच भागवत
वेळ आम्ही जातनिर्मर राहू. आम्हाच्यामुळे
तुम्हाला काही पडणार नाही, आम्हाला काळ
तुमचा स्वसंग हवा आहे," ब्राह्मण म्हणाले,
धर्मराजने पुरोहित धीम्य ऋषींना म्हटले,
"भूमीवर हे ब्राह्मण माझ्याबरोबर सर्व
प्रकारचे कष्ट सोलायला तयार आहेत. नाही
ऐकत नाही आम्हाला माहित आहे कि ह्या
स्मितीत मी त्यांचे पोषण करू शकत नाही
वनामध्ये ह्यांचे भोजन वगैरे कसे होईल?
काही उपाय आहे का?"

"धर्मराज अस आदित्यमय आहे. तु
सूर्याची अमाधना कर आणि त्याच्या
अहिमेने ह्या ब्राह्मणांचे पोषण कर," असे
म्हणून धीम्य ऋषींनी धर्मराजास सूर्य
स्तोत्राचा उपदेश दिला.

धर्मराजाने थोडे दिवस निठेने सूर्यदेवाची
पूजा केली. सूर्य प्रगट झाला आणि एक
तांब्याची पाळी देत म्हणाला, "धर्मराज
हे वक्षस पाव आहे. द्रौपदीने कसे फळ
आणि कंदमुळे ह्यांच्यात ठेवले तर तुम्हाला
आणि तुमच्या अतिथ्यांना पुरेता एवढा
ब्राह्मण तुम्हाला लाभेल" असे म्हणून
सूर्यदेव अदृश्य झाले.

धर्मराजाने ते वक्षस-पात्र द्रौपदीला
दिले. तेव्हापासून कंदमुळे त्यात ठेवले तर
अनेक प्रकारचे तक्रार जेवण प्राप्त होत
असे.

वाक्यांनी संमेलन कितीतरी सोडला आणि

पश्चिम दिशेता वनातून पुढे जाऊ लागले. यमुना, वृषद्वती नद्या पार करून ते काम्यक वनात पोहोचले. तिथे फारच सुंदर प्रदेश होता. पुष्कळ ऋषि-मुनि रहात होते.

जेव्हा पांडव काम्यकवनात होते तेव्हा धृतराष्ट्राने विदुरास बोलावले आणि म्हटले, "विदुर, पांडव वनवासाला गेल्यापासून लोक आमच्या पावुन दूर-दूर राहू लागलेत. ते आम्हाला बपाय तर करणार नाहीत ना? त्यांना आपलेसे करण्यासाठी काही उपाय असेल तर सांग." धृतराष्ट्राला मनातल्या मनात भीती वाटत होती की प्रजा आपल्या विरुद्ध विद्रोह करेल. पांडवांना परत बोलावून घेण्यासाठी आपल्यावर दबाब टाकेल.

"राजन, सगळ्यांचा उपाय आहे धर्मी.

तू धर्मचि पालन कर, असे करून तू पांडवांचे आणि आपल्या पुत्रांचे रक्षण कर. शकुनिने पांडवांना धोका देऊन त्यांचे राज्य हवपले. पांडवांमध्ये तुझ्या पुत्रांचे निवृत्तीन करण्याची शक्ती आहे. धर्मराजाचे राज्य परत ये. दुर्योधन, शकुनि, कर्ण इत्यादींनी धर्मराजाचे प्रभुत्व स्वीकारले आणि द्रौपदी व भीमाची भ्रमा मागावी. धर्मराज अवश्य त्यांना क्षमा करेल, माझा सल्ला विचारला म्हणून मला जे योग्य वाटते तेच मी सांगितले."

धृतराष्ट्र क्रोधित होऊन म्हणाला, "आपल्या सल्ल्या गुलांचा परतून गुलांसाठी कते त्याग कर. तुझे बोलणे उचित आहे? मी तुम्हा किती आदर करतो पण काय फायदा? तुम्ही बुद्धीय वळ आहे. तू माझ्या मुलांवर जळतोस, त्यांचे कल्याण व्हावे असे तुला वाटत नाही. जेव्हा बघाने तेव्हा पांडवांचे उत्तम, महान हाच जप चालू असतो. पाहिजे असल्यास त्यांच्या नरोबराज जाऊन रहा. आणि तिथे पण जायचे नसेल तर जिये पाहिजे तिथे जा."

विदुरने तावडतोड रथ मागवला आणि काम्यकवनाकडे निघाला, जिये पांडव रहत होते.

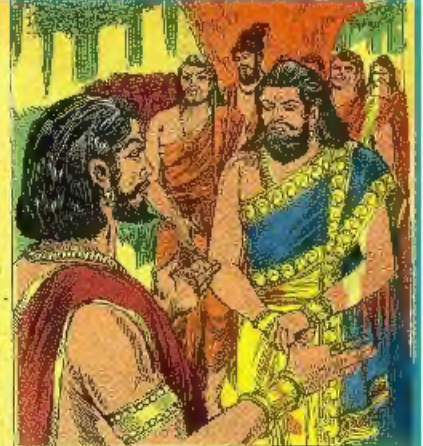
विदुर जेव्हा तिथे पोहोचला तेव्हा धर्मराज बाह्यान्वाच्यामध्ये बसला होता. त्याने विदुरास येताना बघून भीमला म्हटले, "घृतात आपण आपने शास्त्रावर हारलो नव्हतो, असे वाटते, शकुनि आणि दुर्योधनने परत घुत वेळाप्याचे आसंजन घेण्यास विदुरला पाठवले आहे. नाहीतर आपणही विदुराची इथे का येतोस? त्यांना

वाटत असेल विदुराची बोलावले तर आपण गेल्याशिवाय रहाणार नाही. काहीही असो, इथून पुढे मी घुत वेळापार नाही. अर्जुनाचे पांडोव आणि भीमाची गदा जर ते घृतात जिंकले तर आपण युद्ध कधीच जिंकू शकणार नाही," तेवढ्यात विदुर आलाच.

धर्मराज इत्यादींनी त्याला उठून प्रणाम केला आणि आसनावर बसवले. यादचे कारण विचारले. विदुरने, धृतराष्ट्राने त्याला सल्ला मागणे, आपले उत्तर आणि त्यावर क्रोधित होऊन धृतराष्ट्रचे निघून जा म्हणणे, हे समझे सविस्तर सांगितले. धर्मराजाने विदुरास म्हटले तुम्ही इथेच आमच्याबरोबर राहून पदोपदी आम्हाला न्यायोचित मार्गदर्शन करीत रहा. विदुराला माहित होते कि धर्मराज असेच म्हणेत, त्याला धृतराष्ट्र आवडत नव्हता कारण तो स्वार्थ आणि पुत्र-सोहाच्या बळी पडला होता.

धृतराष्ट्राला जेव्हा समजले कि विदुर पांडवांबरोबर काम्यकवनात रहात आहे तेव्हा बेशुद्ध झाला. त्याला भीती वाटू लागली कि विदुराच्या सल्ल्याने पांडवांचे केवळ कल्याणच होईल. बोड्या वेळाने स्वतःला सांभाळून घेत तो संजयला म्हणाला, "संजय, विदुर माझा गवक आहे. तो बुद्धिमान आहे. मी थोडा कळेत जागलो तर रसून पांडवाकडे जाऊन राहू लागला. त्याच्या कैरहाजेरीत माझी बुद्धी काम करत नाही झाली आहे. तू खबर जाऊन विदुराला घेऊन ये."

संजय काम्यकवनात आला आणि येण्याचे कारण धर्मराजास सांगितले, मग

विदुरास म्हणाला, "विदुराची, तुमच्या निघून येण्यानंतर धृतराष्ट्राचा जीव तळमळत आहे. तुम्हाला घेऊन येण्यास मला सांगितले आहे. तुम्ही चला आणि त्यांना जीवनदान द्या."

धर्मराजाची अनुमति घेऊन विदुर संजयबरोबर हस्तिनापुरास आला. धृतराष्ट्राने विदुरास आलेगन दिले आणि म्हटले, "तू उत्तमपुरुष आहेस. माझे ऐकले आणि फल आलात. माझी बुद्धि अष्ट शाली होती. मला क्षमा कर."

विदुर म्हणाला, "तुझ्या आज्ञेचे पालन केले. मी जे काही म्हटले ते तुझ्या चांगल्यासाठीच म्हटले. दोघेही मला आपलेच आहेत आणि एकसमान आहेत. त्यांची परिस्थिती दोन आहे म्हणून

त्यांच्याविषयी मला सहानुभूति आहे. आणि हे न्यायोचितच आहे."

विदुर परत आल्यानंतर दुर्योधनाने, कर्ण, दुःशासन, शकुनिला बोलावले आणि म्हटले, "विदुर परत आला आहे. माहित नाही तो पांडव पक्ष-पार्ती पिताश्रींना काय काय सल्ला देईल? पांडव परत आले तर मी आत्महत्या करेन."

शकुनि दुर्योधनास म्हणाला, मूर्खसारखी नटवड करू नकोस. तुझ्या पित्याने बोलावले तरी ते परत येणार नाहीत. जरी ते आले तरी त्यांना झूत खेळण्यास भाग पाडू आणि त्यांना शिकारी करून परत पाठवू."

कर्णने ओळखले कि दुर्योधनाला शकुनिचे बोलणे पटले नाही. सगळीच तो म्हणाला, "आम्ही सर्व तयारी निशि

युद्धास सिद्ध होऊन निघू या आणि पांडवांचा पराभव करूनच परतु या. ते जोपर्यंत जिवंत आहेत तोपर्यंत आम्हाचे शत्रुच आहेत. आता त्यांना मार सक्तो नाही तर कधीच शक्य नाही."

सगळ्यांना कर्णाचे म्हणणे घटले. सैन्यासमवेत पांडवांवर आक्रमण करण्याचा त्यांनी निश्चय केला.

अगदी त्याचवेळी व्यासमुनी धृतराष्ट्राकडे आले आणि म्हणाले, "तुझ्या पुत्रांनी माझ्याने द्यूतात पांडवांना हरवले आणि त्यांना त्यांच्या राज्यापासून वंचित केले. माझ्या दृष्टिने हा त्यांच्यावर अन्याय आहे. त्यांना अरण्यात पळवणे फास आहे. त्या पांडवांवर आक्रमण करण्यासाठी तुझे पुत्र निघाले आहेत. जर गेले तर अपमानित होऊन येतील. तुझ्या पुत्रांच्या ह्या कृत्यांना थंडव, तू, भीष्म, द्रोण, विदुर हा अधर्म वधूत असूनही हातावर हात ठेवून का बसला आहेत?"

धृतराष्ट्र उत्तर देत म्हणाला, "महात्मा असे व्हावे हे आम्हाला वाटत नाही, पण माझ्या पुत्रमोहाच्या बळावर दुर्योधन मगमागी करीत आहे. तुम्हीच त्याला समजार्थ वासवा."

"मला जायचे आहे. इथे मैत्रेय नावाचे मुनि येतील तेच तुझ्या मुलाला समजावतील." असे म्हणून व्यास निघून गेले. त्यासांच्या म्हणण्याप्रमाणे काही दिवसांनंतर मैत्रेय महामुनि हस्तिनापुरात आले. धृतराष्ट्राला भेटले. धृतराष्ट्राने त्यांचे स्वागत करून विचारले. "मुनिवर आपण

कुठून आलात?"

"तीर्थयात्रा करून मी काम्यकवनात गेलो. तिथे पांडवांबरोबर खोडे दिवस राहिले. मग तुम्हालाबघा ला इथे आलो. पांडव कंदमुळ खात आहेत, वस्त्रे नेसत आहेत. त्यांना खूप कष्ट होत आहेत," मैत्रेयांनी आपले दुःख व्यक्त केले.

त्याखणी धृतराष्ट्राने विचारले, "मुनीश्वर, पांडव सुखी आणि कुशल आहेत ना? नियमांचे उल्लंघन करत परत तर येणार नाहीत ना?"

"सूर्य पश्चिमेला उगवेल पण पांडव नियमांचे उल्लंघन करणार नाहीत. अशा सत्पुरुषांवर तुझ्या पुत्रांनी अन्याय केला आहे. मी द्यूताविषयी संपूर्ण ऐकने आहे." मग मैत्रेयांनी दुर्योधनास म्हटले, "तुझ्यात थोडीशी जरी सद्बुद्धी बाकी असेल तर पांडवांचे प्रेम मिळव. ते खूप शूर आहेत. काम्यकवनात भीमाने किम्बोदर नावाच्या राजसाला मारून टाकले. तुला तर माहितच आहे कि त्याने बक, डिडिबु, जरासंधला पण मारून टाकले. द्रुपद-सारखा क्षत्रिशाली राजा, त्यांच्याबरोबर

आहे. कृष्ण स्वतः त्यांच्याबाबुने आहे. अशा शूरवीरांशी कशाला तू अचूक पत्करलेस?"

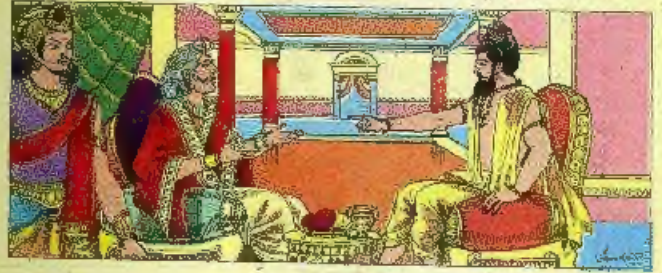
दुर्योधनाने मुनिच्या बोलण्याची चेष्टा करीत आपल्या मांड्या थोपटत हात उचलून पायांच्या अंगठ्याने जमिन उकरली. त्यामुळे मैत्रेयमुनिंना राग आला. आणि त्यांनी दुर्योधनाला रामप दिला कि तुझ्या ह्याच मांड्या भीम पुढे येनात सोडून टाकेल.

धृतराष्ट्र शाबरून म्हणाला, "आमच्यावर दया करा, बसे होऊ देऊ नका." मैत्रेय ने म्हटले, "ह्यावर एकच उपाय आहे. तुझ्या पुत्राने पांडवांशी वैर धरू नये. त्यांच्याशी प्रेमाने वागवे."

धृतराष्ट्राला ऐकायचे होते कि भीमाने किमिर राजसाला कसे मारले.

"मी नाही सांगणार. विदुरास विचारले तर तो सांगेल. आता मी निघतो," असे म्हणत मैत्रेय तिथून निघाले.

"भीमाने किम्बोदरला मारून टाकले? आश्चर्यचकित होत स्वतःशीच बडबडत सारखा क्षत्रिशाली राजा, त्यांच्याबरोबर दुर्योधन तन्नामंडपातून बाहेर आला.

उत्तम अभिनेता

अवती राज्यात सरा मोठ्या इमाणावर साजरा केला जात असे. त्या वर्षा दिवसांत असाही कलाकार आपल्या नाटकांचे प्रदर्शन करीत असत. नाटक झाल्यानंतर उत्तम अभिनेता निवडला जात असे, त्याला पुरस्कार मिळत असे आणि सभ्यवायात चांगली तोकरी मिळत असे. त्याच वेळारा आपल्या दरबारातील महामंत्री !

एकदा प्रदर्शन केलेल्या नाटकांमध्ये तीन कलाकारांनी उत्तम अभिनय केला. योगयोगाने तिघांतीपण राजकुमाराचेच रूप केले होते, पहिला राजाच्या साक्याचा जवळचा नातेवाईक होता. त्याचे नाव होते रविवर्मा. त्याच्या अभिनयात काहीच त्रुटि नव्हती. दुसरा सेनापतिचा मुलगा होता. त्याचे नाव होते शशिकांत. त्याचे एक छोटीशी चुक केली त्यामुळे त्याला द्वितीय स्थान मिळाले, तिसरा जयदेव, एका शेतकऱ्याचा मुलगा होता. त्याने दोन चुका केल्या म्हणून त्याला तृतीय स्थान मिळाले.

सगळ्यांना वाटले रविवर्मासच उत्तम अभिनेता म्हणून निवडले जाईल, पण महामंत्र्यांनी जयदेवला सर्वोत्तम अभिनेता घोषित केले.

पुरस्कार सभारंम झालावर राजा म्हणाला, "मंत्रिंवर ह्या निर्णयाने मला आश्चर्य वाटत आहे."

तेव्हा महामंत्री म्हणाला "महिन्या दोन्ही राजकुमारांनी हौबभाव दर्शवण्यात काही विक्षेप झाला केले नव्हते. कारण राजाच्या जीवतमंगलाचेच प्रदर्शन त्यांना करण्याचे होते, त्यांना ते सहज जमू शकले, पण शेतकऱ्याच्या मुलाला विक्षेप झाला कारणा सांगला. त्यामुळे जेव्हा मंत्रिं चुका पुर्णित केव्या पद त्याचा अभिनय पाहत अद्भुत वाटतो.

-राम अरोसे

'चांदोबा'

पुरवणी - ९४

आमच्या देशाची

वृक्षसंपदा

ताडाचे झाड

कारदाचा शोध लागण्याआधी कातडे आणि सादपत्र लिहिण्यासाठी उपयोगात आणले जात असे. आपल्या देशात, नेपाळ आणि तिबेट सारख्या देशांमध्ये सुद्धा प्राचीन पवित्र ग्रंथ ताड-पत्रावरच लिहित असत. वीच पडत असूनही नेपाळमध्ये चालते. आपल्या देशात ताड-पत्रावर लिहिल्या गेलेल्या ग्रंथांना सुरक्षित ठेवण्यात आले आहे. मद्रास विश्व-विद्यालय येथील ओरियंटल मॅन्यूस्क्रिप्ट ह्या पुस्तकालयात आणि तंजावर येथील सरस्वती महल पुस्तकालयात हे

ताड-पत्र ग्रंथ आहेत. ह्यावर लिहिले असून हजारो वर्षांनंतर सुद्धा तशीच अखंड हे विशेष आहे. ह्या ताड-पत्रावर चित्र पण काढतात.

ताडाच्या झाडाला तामिळ मध्ये 'पे' म्हणतात मध्ये 'पना', हिंदीत, 'तार', मूळपात्रीत आणि मराठीत 'ताड', बंगालीमध्ये 'तार', तेलगूमध्ये 'ताडचेट्टु'

म्हणतात. कलकत्त्याच्या प्रसिद्ध तारकेश्वरालय मध्ये ताडाच्या खोडांमध्ये कोरून केलेले शिवलिंग प्रविष्टावित केले आहे म्हणूनच ह्या देवळाला तारकेश्वरालय म्हटले जाते.

आपल्या देशात ताडाची झाड रेतळ कपिनीस चांचली वाढतात. गणेश्वर किनाऱ्यापासून दक्षिणेतील मन्पाकुपासोपर्यंत ताडाची झाडे वाढलेली दिसून येतात. ह्या झाडाचा व्यास ६० ते ७५ सें.मी. असतो तर उंची ३० ते ४० मीटर असते. ह्याला फोड्या नसतात.

डोप्यावर गोळाकार प्रसा आडल्यासारखी पात्रांची मांडणी असते. या पात्रांचा उपयोग परंपरागत छतालाठी होतो. योमल्या, पट्या, कपडे, छताच्या हे सुद्धा बनवता येतात. तसेच दोरफेड पण बनवला जातो. ह्या झाडापासून 'गोरा' हे तेल मिळते. ह्या झाडाची फळ फण स्वादिष्ट असतात. ती शरीरातील उष्णता कमी करण्यास उपयोगी असतात.

आपल्या देशातील ऋषि-मुनि उपमन्यु

उपमन्यु ऋषींच्या राष्ट्रीय ऋषिचे शिष्य होते. विद्याभ्यास संपल्यानंतर मुळा गुरू ने शिष्याला घरी जाण्यास सांगितले नाही. उलट त्याच्यावर आश्रमातील गाई चारापत्रे काम सोपवले. आपल्या गुरूच्या उपदेशानुसार उपमन्यु गाईंना चरायला मोकळ्या रानात येऊन गेले. चारून झाल्यावर संध्याकाळी आश्रमात परतले तेव्हा गुरूने त्यांना विचारले, "संपूर्ण दिवस तू रानात होतास कण जेव्हा भूक लागली तेव्हा काय केले?" "जेव्हा गाई चरत होत्या तेव्हा बाजूच्या एका गावात जाऊन भिक्षा मागून आपली भूक मिटवली" उपमन्यु म्हणाला, गुरू म्हणाले, "गाईंना अशाप्रकारे सोडून जाऊ नये" थोड्या दिवसांनंतर गुरू ने विचारले, "आता भूक लागल्यावर काय करतोस?"

"गाईंना आश्रमात परत आणल्यानंतर माझात जातो आणि भिक्षा मागतो." उपमन्यु म्हणाला.

"संध्याकाळच्यावेळी गृहिणींना चास घायला नाही पाहिजे. शिवाय तुला जी काही भिक्षा मिळते त्यावर आश्रमाचा अधिकार आहे तुला नाही," गुरू म्हणाले.

असेच काही दिवस गेले. गुरूने परत तोच प्रश्न विचारला. "गाईंचे दूध पिऊन भूक मिटवतो." शिष्य म्हणाला, "मी तर तुला ह्याची अनुमती दिली नाही," गुरू म्हणाले.

एके दिवशी संध्याकाळी गाई आश्रमात पोहोचल्या. पण उपमन्यु त्यांच्याबरोबर आला नाही. गुरू सोबत इतर शिष्यांना घेऊन त्याला शोधायला गेले. गुरूने कथितले उपमन्यु एका

खड्ड्यात पडून कण्हत आहे. त्याला उचलल्यावर त्यांनी विचारले कि खड्ड्यात कसा पडला. शिष्य म्हणाला, "भूक म्हाण आली नाही म्हणून झाडाचे एक गळ रु. ने. बहुतेक ते विषारी असावे कारण त्यांना थोड्यांनी दिसनासे झाले."

मग गुरूने सहा दिला कि वृष्टि प्राप्त करण्यासाठी अश्विनी देवतांची पूजा कर.

उपमन्युच्या प्राप्तीनंतर अश्विनी देवता प्रगट झाली आणि त्याला आहार देऊ लागली पण उपमन्युने स्वर्ण केला नाही आणि म्हटले, "मला जी काही भिक्षा मिळेल ती प्रथम गुरूला घायला हवी."

"तुम्ही गुरुभक्ता असा मान्य आहे. म्हणून बाह्यदृष्टि बरोबरच तुला अत्यंत भूत अंतरदृष्टि मुद्रा प्राप्त होईल." असे म्हणून अश्विनी देवता अदृश्य झाली. पूर्वीच्या काळी गुरू, शिष्याच्या भलाईसाठी त्याची अनेक प्रकार परीक्षा घेत असे. उपमन्युच्या संदर्भातील हे उदाहरण त्याचा पुरावा आहे.

तुम्हाला माहित आहे का?

१. सर रोजर बेनिटर कोसे प्रसिद्ध झाले?
२. अंतर्गळ्यांनी रत्तपट्ट्यांसाठी अवकाशत आतात तेव्हा त्यांना अक्राश तिले न किंवा दुसऱ्या रंगाचे दिसते. कोणता रंग?
३. 'जगत यह' कोणत्या ग्रंथात म्हणत?
४. कंठपुतळ्यांची सुल्लक्षित कुठे झाली?
५. आर्यांची व्यापना कोणी बाणि केव्हा केवी?
६. 'रजतोत्सव' म्हणजे २५ वर्षांची समाप्ति तर 'पेपर अॅनिव्हर्सरी' म्हणजे काय?
७. 'जिप्सी' लोक कोणती भाषा बोलतात?
८. 'बायिक' ची निव्वळता कोणत्या देशात मुळ झाली?
९. १९८१ च्या आर्मी टेबल टेनिस चे वाव दुसरे होते, कोणते?
१०. रत्ताचे चार घट कोणते?
११. सोने आणि इतर मूल्यवान खड्ड्यांचे मूल्यमापनाचे परिमाण काय?
१२. पोपटाची शेती लाल असते. आली दुसरा कोणता रंग होला?
१३. कुठल्या एका अंकात (संख्येला) सोडून इतर सर्व रोमन लिपित लिहिलेले?
१४. शेवटचे अज्ञानाग्नय गुणविशेष काय आहे?
१५. पांढरा हत्ती कुठे आहे?
१६. अटलांटिकपर्यंत एकटी विमानाने जाणारी धाडसी महिला वैमानिक कोण?

उत्तरे

१. सर रोजर बेनिटर कोसे प्रसिद्ध झाले.
२. अंतर्गळ्यांनी रत्तपट्ट्यांसाठी अवकाशत आतात तेव्हा त्यांना अक्राश तिले न किंवा दुसऱ्या रंगाचे दिसते. कोणता रंग?
३. 'जगत यह' कोणत्या ग्रंथात म्हणत?
४. कंठपुतळ्यांची सुल्लक्षित कुठे झाली?
५. आर्यांची व्यापना कोणी बाणि केव्हा केवी?
६. 'रजतोत्सव' म्हणजे २५ वर्षांची समाप्ति तर 'पेपर अॅनिव्हर्सरी' म्हणजे काय?
७. 'जिप्सी' लोक कोणती भाषा बोलतात?
८. 'बायिक' ची निव्वळता कोणत्या देशात मुळ झाली?
९. १९८१ च्या आर्मी टेबल टेनिस चे वाव दुसरे होते, कोणते?
१०. रत्ताचे चार घट कोणते?
११. सोने आणि इतर मूल्यवान खड्ड्यांचे मूल्यमापनाचे परिमाण काय?
१२. पोपटाची शेती लाल असते. आली दुसरा कोणता रंग होला?
१३. कुठल्या एका अंकात (संख्येला) सोडून इतर सर्व रोमन लिपित लिहिलेले?
१४. शेवटचे अज्ञानाग्नय गुणविशेष काय आहे?
१५. पांढरा हत्ती कुठे आहे?
१६. अटलांटिकपर्यंत एकटी विमानाने जाणारी धाडसी महिला वैमानिक कोण?